

PLA D'ESCOLARITZACIÓ EXTENSIVA

document marc

Ajuntament de Banyoles

BANYOLES CIUTAT EDUCADORA

Imprès a gener 2002

En matèria d'immigració, la primera d'aquestes concepcions extremes és la que considera el país d'acollida com una pàgina en blanc en què cadascú pot escriure el que li ve de gust –o encara pitjor, com un terreny indefinit en què tothom pot instal·lar-s'hi amb armes i equipatge, sense modificar gens les actituds i els costums propis. L'altra concepció extrema és la que considera el país d'acollida com una pàgina ja escrita i impresa, com una terra amb lleis, valors, creences i característiques culturals i humanes ja fixats una vegada per totes, i a la qual els immigrants no tenen més remei que adaptar-se. Totes dues concepcions em semblen igualment poc realistes, estèrils, perilloses (...). El país d'acollida no és ni una pàgina en blanc ni una pàgina acabada, sinó una pàgina a mig escriure.

Amin Maalouf, 1999

Informe redactat per: Xavier Besalú Costa, del departament de Pedagogia de la Universitat de Girona

Amb la col·laboració de:

Eulàlia Turró i Ventura, regidora de Cultura, Patrimoni, Festes i Educació

Anna Roura i Ballell, Servei d'Educació de l'Ajuntament de Banyoles

Miquel Rustullet, Consell Comarcal del Pla de l'Estany

Anna Noguer, Consell Comarcal del Pla de l'Estany

Joan Corney, Inspector d'Ensenyament a la zona del Pla de l'Estany

Conxa Martín, EAP del Pla de l'Estany

Mercè Trabal, EAP del Pla de l'Estany

Quim Martí, Programa d'Educació Compensatòria

Dolors Guix, directora del CEIP Can Puig, de Banyoles

Lourdes Guitart, directora del CEIP La Draga, de Banyoles

Rafel Ponsatí, director del CEIP Mn. Baldiri Reixac, de Banyoles

Pere Pujolràs, director del CEIP Verge del Remei, de Banyoles

Lucía Pellejero, directora del C.C. Casa Nostra, de Banyoles

Lluís Estany, director del CEIP l'Entorn, de Porqueres

I també de: Pere Pujolràs, Dolors Terrades, Elena Güell, els representants de les AMPAs de les escoles de Banyoles i les associacions Amb el Pont, Arrashad i Meragemu.

El mes d'abril de 2001 la regidoria de Cultura, Patrimoni, Festes i Educació de l'Ajuntament de Banyoles encarrega a Xavier Besalú, professor de la Universitat de Girona, que fa temps que treballa en el camp de l'educació intercultural, la redacció d'un Informe sobre el Pla d'Escolarització Extensiva que, des de fa tres cursos, s'està aplicant a la ciutat.

L'Informe ha de constar de tres parts: la descripció del projecte d'Escolarització Extensiva i del seu desenvolupament i aplicació durant els tres cursos en què s'ha dut a la pràctica; la fonamentació teòrica del Pla; i una anàlisi prospectiva de cara al futur, amb algunes propostes d'actuació.

D'acord amb el Servei d'Educació de l'Ajuntament de Banyoles, el treball es posa en marxa amb una reunió entre el redactor de l'Informe, els directors dels centres de primària de la ciutat i els professionals dels serveis i programes educatius del Departament d'Ensenyament. En aquesta reunió s'acorda que es posarà a disposició del redactor tota la documentació disponible al respecte i aquest es compromet a contrastar i negociar l'esborrany de l'Informe amb tots els presents, abans de fer-ne la redacció definitiva. S'acorda també de mantenir una reunió informativa amb els funcionaris del Consell Comarcal del Pla de l'Estany que porten els temes relatius al transport escolar, amb representants de les associacions de mares i pares dels alumnes dels centres de primària de la ciutat, amb representants de les associacions d'immigrants presents a Banyoles i amb alguns professionals que, per diversos motius, són rellevants per a temes relacionats amb la immigració.

L'esborrany de l'Informe es fa arribar al Servei d'Educació a primers de juny i aquest s'encarrega de traspasar-lo a les persones que l'han de discutir i negociar. La sessió d'anàlisi, revisió i negociació de l'Informe es fa a finals de juny, en una reunió llarga, intensa i molt profitosa. Algunes de les esmenes consensuades es fan arribar per escrit. L'Informe definitiu, d'acord amb els terminis establerts, es fa arribar a l'Ajuntament a mitjant del mes de juliol.

En llegir-lo, per tant, és important tenir presents dues coses: d'una banda, que no es tracta d'un treball sobre l'escolarització dels alumnes de famílies immigrades en general, ni d'una investigació sobre les causes i l'impacte que el Pla d'Escolarització Extensiva ha tingut per als ciutadans i la ciutat de Banyoles; i de l'altra, que és un document elaborat i escrit amb voluntat de consens entre totes les parts implicades per tal de donar-li solidesa teòrica i elements per millorar-lo i fer-lo més eficaç.

Contingut

El Pla d'Escolarització Extensiva (PEE)	pàg. 8
El desenvolupament del Pla d'Escolarització Extensiva Del curs 1998-99 al curs 2000-01	pàg. 17
Les bases jurídiques del Pla d'Escolarització Extensiva	pàg. 28
Els fonaments sociopolítics i pedagògics del PEE	pàg. 41
Recapitulació	pàg. 57
El Pla d'Escolarització Extensiva d'ara endavant	pàg. 61

El treball de recopilació i elaboració d'aquest document es va portar a terme des del mes d'abril a juny de 2001

El Ple municipal de l'Ajuntament de Banyoles va aprobar una moció de suport al document el 26 de novembre de 2001

Aquest Pla d'Escolarització Extensiva ha estat imprès el gener de 2002

Introducció

El municipi de Banyoles té unes dimensions no massa grans, 10,89 km² d'extensió¹. El casc urbà, per altra banda, està ben integrat a partir del nucli històric, que és pràcticament equidistant dels límits de l'espai urbanitzat. Amb tot, cal dir que els barris de Canaleta i Can Puig queden un pèl deslligats del centre en haver-hi una zona d'hortes no urbanitzada entremig. Potser les àrees més allunyades del nucli històric siguin el Veïnat de Mas Riera, al sud-est, la urbanització Pla de l'Ametller, al sud, i la urbanització Puig de la Fontpudosa, al sudoest. Vist tot plegat, es pot parlar del municipi de Banyoles com d'una comunitat urbana ben integrada, on les distàncies no són en cap cas excessivament llargues, tot i que, en alguns casos, els desnivells les hi puguin fer. En paraules del periodista P. Collelldemont², Banyoles és *una ciutat d'unes dimensions perfectes per recórrer-la en pau, tranquil·lament i sense fatigar-se massa*.

Banyoles té uns 15.500 habitants, dels quals un 9% aproximadament (més de 1.300) són estrangers. Atenent al lloc d'origen els més nombrosos són els gambians, que representen el 46% de la població estrangera (més de 600), i els marroquins, el 23% (més de 300 en nombres absoluts). La resta de ciutadans d'origen estranger són: un 11% de subsaharians no gambians (de Mauritània, Malí, Senegal...); un 10% d'europaus, tant de la Unió Europea com extracomunitaris; un 9% d'americans, tant del nord, com del centre i el sud; i un 1% d'asiàtics.

La major part dels africans subsaharians són d'ètnia sarahole (més del 95%) i n'hi ha un petit percentatge d'ètnia ful. Entre els marroquins la majoria són berèbers.

¹ Com a element comparatiu, dins de la mateixa comarca d'el Pla de l'Estany, Porqueres té una extensió de 33,77 km² i Cornellà de Terri, 27,22 Km². La Bisbal d'Empordà, capital del Baix Empordà, per posar un altre exemple, té 20,78 km².

² P. Collelldemont, 1991, *El Pla de l'Estany. Les Guies El Punt 6*, Ed. Periòdiques de les Comarques, Girona.

Una dada significativa als efectes d'aquest treball és que, malgrat representar només el 9% de la població banyolina, l'any 1999 el 33% dels naixements de la ciutat es donaren dins de famílies d'origen estranger.

La immigració gambiana³ s'inicia a mitjant dels anys 80 i s'incrementa considerablement a finals de la dècada amb motiu de la preparació dels Jocs Olímpics de Barcelona (any 1992). Es tracta de persones d'extracció rural, procedents majoritàriament de la part interior de Gàmbia.

La immigració marroquina és més recent, de mitjant de la dècada dels 90, i procedeix majoritàriament del nord, de l'antic protectorat espanyol, sobretot de les regions del Rif Oriental (Nador), Gomara (Xauen) i Jebala (Tetuan).

La immigració africana, en general, s'instal·la al barri de la Farga (els carrers Barcelona i de Girona), però també als pisos de Canaleta i de Can Puig i alguns en el casc antic.

³ Aquesta informació s'ha extret de D. Terrades, 2001, *Atlas comarcal del Pla de l'Estany* (pendent de publicació) i del treball d'A. Farjas, 2000, *Fills i filles d'immigrants gambians en els municipis de Banyoles, Olot i Salt*, Universitat de Girona

EL PLA D'ESCOLARITZACIÓ EXTENSIVA (PEE)

Els precedents

Tot i que el PEE de Banyoles *s'inicia formalment el curs 1998-99*, hi ha alguns precedents que val la pena esmentar.

L'any 1995, per exemple, s'observa que, en el període de preinscripció, un dels centres públics d'educació infantil i primària (el Baldiri Reixac) ha rebut 19 sol·licituds (el 38% de les places ofertades) de nens d'origen africà per iniciar P-3 (el primer curs de parvulari que, tot i ser de caràcter voluntari, en aquests moments abasta a Catalunya el 100% de la població).

Des de la direcció del centre esmentat s'inicien contactes amb la resta d'escoles públiques de la ciutat, amb l'EAP (Equip d'Assessorament Psicopedagògic), amb Serveis Socials, amb el regidor d'Ensenyament i amb representants del col·lectiu gambià i se'ls fa la proposta que aquests alumnes siguin acollits conjuntament per totes les escoles de la ciutat i no només per una d'elles. La proposta és negociada i acceptada per les parts, de manera que els alumnes d'origen estranger són escolaritzats en les diferents escoles de la ciutat.

Els dos cursos següents, tant perquè el nombre de sol·licituds d'alumnes d'origen africà és petit com perquè no s'observen desequilibris importants entre les diferents escoles, no es veu, per part dels directors, la necessitat d'intervenir en el procés. Amb tot, el curs 1997-98 es van produir uns fets simptomàtics: uns quants alumnes d'origen africà (3 ó 4) que el curs anterior havien iniciat el P-3 a l'escola de Can Puig, en haver-hi vacants, es van matricular al parvulari de Guèmol (adscribit a l'escola del Remei); i la delegació territorial del Departament d'Ensenyament va decidir tancar una de les dues línies de P-4 del centre (n'hi va quedar una amb 27 alumnes).

El naixement

L'any 1997, d'acord amb l'EAP i els directors de les escoles públiques, el delegat territorial del Departament d'Ensenyament, A. Guirado, designa el director de l'EAP del Pla de l'Estany, Pere Pujolàs, coordinador per als temes de preinscripció i matrícula, amb l'objectiu de que els alumnes fills d'immigrats

d'origen africà s'escolaritzin de manera equilibrada a les diferents escoles de la ciutat.

S'inicia així per part dels directors dels centres públics i de l'EAP un treball sobre les dades del cens per identificar els nens que fan tres anys l'any 98 i que s'hauran d'escolaritzar a P-3. Fan després una simulació per veure on s'escolaritzarien els alumnes d'origen africà atenent tant les àrees d'influència de cada centre públic com la tendència comprovada en els cursos anteriors. Aquesta és una tasca que no es pot fer exclusivament des del despatx, ja que exigeix una comprovació *in situ*, cas per cas, tant de la permanència del domicili com de la presència efectiva del nen. Aquesta és una feina, a més, que cal fer abans del període oficial de preinscripció per tal de poder informar i orientar les famílies que calgui dins del període previ.

Feta aquesta simulació, es comprova el desequilibri que es produeix en l'escolarització dels alumnes d'origen africà en els diferents centres de la ciutat i es decideix d'intervenir. És el naixement del PEE.

Els objectius

Els objectius del PEE apareixen en diversos documents elaborats fonamentalment pels directors dels centres d'educació infantil i primària de Banyoles i per l'EAP.

Els objectius bàsics són:

- Aconseguir la integració educativa i social de l'alumnat fill de famílies immigrades. L'aprenentatge de la llengua del país i el coneixement i l'adaptació als paràmetres culturals bàsics de la societat catalana es donaran amb més facilitat i eficàcia en un medi plural en què la llengua catalana sigui el vehicle habitual de comunicació i la cultura del país hi pugui ser viscuda amb normalitat.
- Evitar la creació d'espais tancats, que no afavoreixen la comunicació entre col·lectius i cultures diverses, i la conformació d'escoles-gueto, que acaben essent estigmatitzades, procurant que els alumnes fills de famílies immigrades no es concentrin en uns centres determinats i que totes les

escoles del municipi esdevinguin un reflex real de la societat plural en què vivim.

- Afavorir la convivència entre tots els infants i totes les persones de la ciutat de Banyoles, que s'aprèn des del respecte, la coneixença i l'acceptació mútues. Això significa que tots els alumnes de Banyoles s'han de formar, ja des de l'escola, per viure i conviure en societats cada cop més plurals i complexes.

El consens entre les parts

El PEE descansa sobre quatre elements fonamentals, que s'impliquen l'un a l'altre i que, plegats, poden fer possible l'assoliment dels objectius plantejats.

El primer és el consens entre totes les parts implicades, que és tant com dir l'acord majoritari de la ciutat i de les seves institucions i instàncies representatives. Aquest és el punt de partida que obre les portes al Pla. Des del primer moment es va buscar i obtenir l'aprovació i la implicació del Departament d'Ensenyament, que, en la pràctica significa el compromís de: la Delegació territorial de les comarques de Girona, la inspecció tècnica d'Ensenyament, l'EAP del Pla de l'Estany, les direccions i els claustres de professors de totes les escoles públiques i privades concertades de Banyoles. I també l'acord i el suport de: l'Ajuntament de Banyoles (especialment les regidories d'Ensenyament i de Serveis Socials i el Consell Escolar Municipal); el Consell Comarcal; les associacions de mares i pares d'alumnes dels diferents centres escolars; les associacions d'immigrants de Banyoles (Meragemu i, més endavant, Arrashad i Amb el Pont/Al Qantara); i també de les associacions i ONGs que treballen en l'àmbit de l'acollida i la integració dels immigrants i de la sensibilització de la societat (Càritas, Creu Roja, Banyoles Solidària i, més endavant, Banyoles Acció Intercultural).

La iniciativa, com ja s'ha dit, va partir de l'àmbit escolar (especialment direccions dels centres públics i EAP), que va aconseguir la implicació de la delegació territorial del Departament d'Ensenyament. L'Ajuntament, si bé en un primer moment no va veure clar el projecte, un cop analitzat amb més deteniment i estudiat com s'havia plantejat i resolt la situació en d'altres

municipis de Catalunya, es va convertir en un impulsor entusiasta i decidit del Pla. Igualment, el Consell Comarcal del Pla de l'Estany, va entendre perfectament els objectius del Pla i els compromisos que l'afectaven pel que fa al transport i al menjador escolars i, des del primer moment, es va poder comptar amb la seva col·laboració.

El treball i l'acord de les associacions de mares i pares d'alumnes i d'immigrats eren fonamentals tant per prevenir malentesos i conflictes derivats de l'aplicació del Pla, com per assegurar un desenvolupament sense imposicions, ni greuges comparatius. Aquesta és una tasca lenta i permanent que es va fer i es fa amb rigor i amb voluntat d'entesa i que, a pesar d'alguns contratemps lògics, va donar fruits positius.

La participació de les associacions i ONGs que treballen en el camp de la immigració va ser especialment fluïda i fàcil, així com també la implicació, des dels primers moments, de l'únic centre escolar privat concertat de la ciutat, Casa Nostra.

La planificació de la preinscripció i matrícula

El segon element del PEE és la planificació de l'accés de nou alumnat als centres d'educació infantil i primària de la ciutat, tant en el període de preinscripció i matrícula com durant tot el curs escolar (pel què fa a les incorporacions que es produeixen fora dels terminis establerts) i la subsegüent informació i orientació a les famílies d'origen estranger de cara a assolir els objectius del Pla.

- a) La primera feina a fer és, a partir del cens de la població, conèixer el nombre d'alumnes que s'han de matricular per primer cop als centres (P-3), quants d'aquests són d'origen africà i com es distribuïrien per les diferents escoles públiques atenent al seu àmbit d'influència i al centre on estan escolaritzats els germans més grans.
- b) La segona és comprovar la veracitat de les dades del cens que, degut a la mobilitat de les famílies immigrades, és una tasca del tot imprescindible. L'any 1998 aquestes feines les van fer els directors dels

centres públics i l'EAP de la comarca. Més endavant s'ha fet conjuntament amb l'Ajuntament de Banyoles, que ha contractat una persona per fer-la, i amb Serveis Socials.

- c) La tercera és, feta l'anàlisi del cens i la comprovació oportuna, simular com quedaria la matrícula dels diferents centres públics d'infantil i primària si no es dugués a terme el PEE. Si es comprova que es produeixen desequilibris importants en l'escolarització dels alumnes fills de famílies africanes entre les diferents escoles, es fa una previsió inicial dels alumnes que caldria que es matricuessin en una altra escola, encara que no fos la més pròxima al seu domicili.

- d) La quarta és informar les famílies d'origen africà de l'obertura del període de preinscripció i de la necessitat d'escolaritzar els seus fills i, en funció de la simulació i les previsions fetes i de les condicions específiques de la família en qüestió, orientar-les en el sentit de la conveniència de preinscriure els seus fills en una escola diferent de la que els pertocaria per zona d'influència, explicant-los els motius i els objectius d'aquesta opció i els avantatges que, tant per al seu fill com per a tota la societat banyolina, tindria aquesta decisió. I, finalment, ajudar-les a omplir els documents per fer la preinscripció i adreçar-les o acompanyar-les al centre on hagin decidit de preinscriure el seu fill o bé a l'Ajuntament, en tant que pot ser-ne també receptor.

L'any 1998 van assumir aquesta tasca també els directors, l'EAP i el regidor d'Ensenyament de l'Ajuntament de Banyoles, que van buscar la col·laboració d'alguns representants qualificats del col·lectiu immigrant (especialment de l'imam que hi havia llavors a Banyoles i el president de l'associació Meragemu que, de manera natural, feia tasques de mediació amb la comunitat gambiana) i d'algunes persones vinculades a ONGs i associacions de la zona. Es va intentar de fer-ho a través d'una reunió a l'Ajuntament en què es van convidar tots els afectats, però, vistos els resultats, es va optar per fer aquesta tasca d'informació, orientació i ajut casa per casa, que era l'única manera de garantir-ne l'eficàcia. Aquesta és

una feina especialment delicada i decisiva per a l'èxit del Pla, però sembla evident que aquesta és prou específica com perquè la desenvolupi una persona qualificada, un mediador cultural, per exemple.

- e) La cinquena tasca de planificació és la d'atendre durant el curs escolar aquelles famílies que arriben amb fills per escolaritzar fora del termini establert. Cal atendre-les i escolaritzar els infants al més aviat possible, adreçant la família a l'escola més convenient en funció de la situació de la família, de les vacants existents en els centres i de l'equilibri a mantenir entre les diverses escoles pel que fa al nombre d'alumnes fills d'immigrats africans.

El transport escolar

El tercer element del PEE és el transport escolar. Des del primer moment es va veure la necessitat de comptar amb un servei de transport escolar per poder traslladar els alumnes escolaritzats en centres allunyats dels seus domicilis en l'aplicació del Pla, sobretot tenint present que estem parlant majoritàriament de nens de tres anys o, en tot cas, de nens petits, i de famílies amb dificultats importants per fer aquest transport amb vehicle propi.

Les competències de transport escolar foren traspassades pel Departament d'Ensenyament als Consells Comarcals. En principi, el transport escolar està pensat per traslladar alumnes que estan cursant l'escolaritat obligatòria (de fet, alumnes d'entre 3 i 16 anys), que no compten amb cap centre públic dins del seu municipi i es veuen obligats a anar a centres pertanyents a d'altres municipis – aquests casos són els alumnes que independentment de la situació econòmica de llurs famílies tenen dret al transport i al menjador gratuït - o bé que, comptant amb un centre dins dels límits del municipi, han de fer un desplaçament de més de tres quilòmetres.

L'aplicació d'aquesta normativa s'ha fet sempre de manera flexible, per poder-la adaptar a situacions i casos específics, que facin just i necessari aquest servei. Seria el cas, per exemple, de municipis que compten amb nuclis de població allunyats del centre urbà o que han construït l'escola en indrets

apartats dels nuclis importants de població. Tot i obeir a motius ben diferents, plantejar un servei de transport escolar dins del municipi de Banyoles per poder fer efectiu el PEE no era cap demanda forassenyada i així ho va entendre, des del primer moment, el Consell Comarcal del Pla de l'Estany, que va contractar un vehicle, amb tots els requeriments legals, per fer aquest transport.

El transport escolar ha generat, al llarg dels anys de funcionament, dues noves necessitats. La primera, derivada de l'augment lògic de la població transportada, que s'ha anat incrementant des de l'any 1998 fins avui, fet que ha provocat que cada any, abans de començar un nou curs escolar, s'hagi plantejat la necessitat d'ampliar aquest servei. La segona ha estat la necessitat de contractar monitors o educadors que es fessin càrrec dels nens transportats que arribaven als centres molt abans d'iniciar les classes o que, per necessitats del transport, hi havien de romandre una estona més, després d'acabar les classes de matí o de tarda. Aquesta demanda ha estat coberta per l'Ajuntament de Banyoles.

Els criteris d'ús del transport escolar

Pel que fa al tema del transport escolar, el PEE ha establert uns criteris d'ús prou clars i que s'han anat ratificant d'any amb any. Són aquests:

- Alumnes de P-3 que, per proximitat del seu domicili a un centre determinat, en el qual previsiblement tindrien plaça i al qual, en principi, volien anar, accepten d'ésser desplaçats a un altre centre escolar més llunyà del domicili familiar.
- Alumnes de qualsevol nivell educatiu (fins a tercer d'educació primària inclòs) que, com a conseqüència de l'aplicació dels criteris de la Comissió de Matriculació respecte a l'escolarització extensiva, han de desplaçar-se a una escola lluny del seu domicili. En aquest supòsit hi entren: els alumnes que, en anys anteriors, han acceptat d'ésser desplaçats a un altre centre escolar i els que tenen una relació de parentiu (germans) amb un altre alumne desplaçat.
- Cas d'haver-hi places lliures a l'autocar, es tindrien en compte els criteris següents: estar afectat per una situació personal i/o familiar que suposi per a l'alumne una dificultat de desplaçament autònom; alumnes arribats fora de

les dates ordinàries de preinscripció i matrícula als quals, no havent-hi plaça a l'escola més propera al seu domicili o per no desequilibrar els percentatges assolits a començament de curs, se'ls ha assignat una plaça en una escola més llunyana; alumnes que s'han traslladat a un domicili més llunyà de l'escola en què estan escolaritzats i que demanen poder utilitzar la línia ja existent de transport. En tots aquests casos s'entén que els beneficiaris podran fer ús del transport escolar amb caràcter provisional i revisable en funció de que en persisteixi la necessitat i del nombre de places disponibles.

- En tots els casos seran criteris de prioritització l'edat dels alumnes i la distància del domicili amb el centre assignat.

La mediació cultural

El quart element del PEE i, segurament, el menys desenvolupat, **és l'existència d'un mediador cultural** que faciliti la comunicació dels centres educatius amb les famílies d'origen immigrant. La veritat és que, fins ara, aquesta funció s'ha fet de manera voluntària i no professionalitzada per part de membres del col·lectiu immigrant o de determinades ONGs o associacions. Des de l'existència del Pla Comarcal d'Integració dels Immigrants, promogut pel Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya, però, la comarca compta amb aquest recurs i caldrà veure fins a quin punt podrà resoldre les demandes que, de manera reiterada s'han fet en aquest sentit.

De fet, els directors dels centres implicats en el PEE van fer explícites les funcions que estimaven hauria de fer el mediador cultural:

- Ajudar a les famílies d'origen immigrant a prendre consciència dels seus drets i deures respecte a l'escolarització dels seus fills i a conèixer el sistema educatiu català i els seus implícits.
- Informar les famílies de tots els hàbits, costums i requeriments que se segueixen de l'escolarització dels seus fills a Catalunya: llibres de text, material escolar, excursions i sortides, beques, reunions, entrevistes, etc.
- Participar en les entrevistes i reunions de pares si hi ha famílies amb dificultats de comprensió.

- Ajudar a resoldre els problemes i els conflictes que es generin: pagaments, comportament dels alumnes, etc.
- Col·laborar en els processos de preinscripció i matriculació: comprovació del cens, informació, orientació i ajut a les famílies, ...; i en el bon funcionament del transport escolar.
- Propiciar la participació dels pares i mares en els diferents òrgans i associacions escolars.
- Col·laborar amb els mestres pel que fa al coneixement de les cultures d'origen i a la comprensió de les actituds i comportaments de les famílies d'origen immigrat i dels seus fills.

El nom del projecte

Finalment, pel que fa al nom del Pla, el d'Escolarització Extensiva ha estat prou afortunat. En tot cas, evita la incorrecció que suposa parlar de “repartiment dels alumnes fills d'immigrats” o de “distribució de l'alumnat d'origen estranger”, que algunes vegades s'ha fet servir com a sinònim. Més propi i més d'acord amb els objectius del Pla seria haver parlat de *Pla d'integració escolar i social dels alumnes d'origen estranger*. En tot cas, el qualificatiu d' *extensiva* fa una referència clara a implicar totes les escoles en el Pla i, en tant que oposat a *intensiva*, remet també a desconcentració, a no assenyalar cap establiment en particular.

EL DESENVOLUPAMENT DEL PLA D'ESCOLARITZACIÓ EXTENSIVA DEL CURS 1998-99 AL CURS 2000-01

Les escoles de Banyoles

La ciutat de Banyoles compta amb quatre centres públics d'educació infantil i primària: el Baldiri Reixac, "La Vila" (que té dues línies, és dir que ofereix 50 places de P-3) a la zona centre; Verge del Remei (també de dues línies i 50 places de P-3) al sud; Can Puig (d'una línia i 25 places de P-3) al nord-est; i la Draga (una línia i 25 places de P-3) al nord.

L'edifici de l'escola Verge del Remei ha de passar d'aquí a poc temps a ser la seu de l'institut d'educació secundària Pla de l'Estany, fet que s'esdevindrà tan bon punt estigui enllestit el nou edifici de l'escola, que comptarà amb dotze aules de primària i 6 de parvulari. Val a dir que, actualment, el parvulari de Guèmol, adscrit des de 1997, està situat a una certa distància física del centre. En total, doncs, són 150 places públiques de P-3.

L'únic centre privat de la ciutat és el Centre Cultural Casa Nostra, que té una sola línia (25 places per curs) i on s'hi pot cursar parvulari, educació primària i, des de fa dos anys, educació secundària obligatòria. És un centre concertat, és a dir, que tot i ser de titularitat privada, en ser finançat amb fons públics, pel que fa a l'admissió i escolarització d'alumnes ha de funcionar com un centre públic. És un centre amb caràcter propi, que entre els trets definidors del seu projecte educatiu hi inclou l'orientació cristiana, però aquest fet en cap cas pot ser un element discriminador. I, com la major part dels centres concertats, fa una hora més de classe diària (en els centres públics són 5, en els concertats, 6), que no entra en el concert amb el Departament d'Ensenyament i que, per tant, cal pagar (el preu ha de ser aprovat, però, pel Departament d'Ensenyament). Aquesta hora de més té la consideració de voluntària i extracurricular, malgrat en la pràctica està absolutament imbricada dins de l'horari ordinari del centre. Els tres cursos de parvulari, en no formar part del tram legalment obligatori, no estan concertats amb el Departament

d'Ensenyament, tot i que reben una subvenció. Les places de reserva són objecte d'una aportació econòmica des del curs 1999-2000 per part del Departament d'Ensenyament.

Aquest any, Casa Nostra ha sol·licitat al Departament d'Ensenyament d'ampliar l'oferta de places de parvulari amb una altra línia, demanda que ha estat denegada pel Departament en considerar que la ciutat ja compta amb suficients places per escolaritzar tota la població, fet que ha generat una certa contestació per part d'algunes famílies. Casa Nostra té dos establiments separats: el parvulari és a l'oest de la ciutat, molt a prop del centre històric, i l'educació primària i secundària obligatòria es fan a "La Finca", que és també a l'oest, però a l'altra banda de l'estany, ja en el terme de Porqueres.

Altres escoles

En posar en marxa el PEE es va plantejar la possibilitat d'incloure-hi les dues escoles del municipi de Porqueres, la de Fontcoberta i la de Cornellà de Terri.

Porqueres, municipi veí, compta amb una escola de dues línies (50 places per curs), l'Entorn, a Mata, un poble urbanísticament enganxat a Banyoles, que ha experimentat un gran creixement aquests darrers temps, i amb una escola cíclica (amb quatre grups d'alumnes: un per cicle), el Frigolet, prop de la parròquia de Porqueres.

Val a dir que l'escola l'Entorn, des del primer moment, en una mostra de solidaritat ben real i gens retòrica, gràcies sobretot a la decisió del claustre de professors, però gràcies també a l'acord de la seva associació de mares i pares i de l'ajuntament, va donar el seu consentiment a participar en el PEE. Val la pena remarcar la importància d'aquesta decisió en tractar-se, tant en el cas de l'Entorn com del Frigolet (que també es va mostrar d'acord a participar, en la mesura de les seves possibilitats en el PEE), de centres pertanyents a un altre municipi.

En canvi, l'escola de Fontcoberta, de caràcter cíclic, situada al nord de Banyoles, i l'escola de Cornellà de Terri, al sud, finalment no es van incloure en el PEE.

En resum, doncs, i atenent-nos a P-3, les places disponibles a efectes del PEE són: 150 públiques a Banyoles; 175 entre públiques i concertades a Banyoles; i 225 places entre Banyoles i Porqueres.

Implantació progressiva

Un aspecte important a remarcar és que el PEE s'ha referit sempre als alumnes que havien d'iniciar la seva escolaritat a parvulari, P-3, que, com ja hem dit, malgrat no ser obligatori, és el tram on s'escolaritzen pràcticament el 100% de la població catalana (el Pla seria d'aplicació també als alumnes que s'han d'escolaritzar fora dels terminis oficials de preinscripció i matrícula). Això significa que s'ha apostat per un treball progressiu, any a any, per tal d'aconseguir, amb nou anys per davant, una escolarització equilibrada a tots els centres vinculats al PEE de l'alumnat d'origen estranger. Significa també que durant aquests nou anys és possible que es doni un cert desequilibri entre algunes escoles, degut a que el PEE no afecta els grups d'alumnes escolaritzats amb anterioritat a la seva implantació.

La planificació

Pel que fa a la planificació, el curs 1998-99 es preveia, a partir d'un primer buidat del cens, que, a Banyoles, s'escolaritzarien a primer de parvulari 43 alumnes d'origen africà, el 24,5% de totes les places, públiques i concertades, que s'oferten a la ciutat: a l'hora de la veritat se'n van escolaritzar 40.

El curs 1999-00, les previsions eren de 46 alumnes d'origen africà a P-3, un 26% del total de places existents a Banyoles, que, al final, van ser 38 (42 si hi afegim quatre alumnes amb necessitats educatives especials, però no de caràcter social o cultural).

El curs 2000-01 les previsions eren de 50 alumnes, un 28,5% de les places ofertades, però, al final, van quedar en 43.

Una primera constatació, doncs, que s'ha anat repetint durant els tres anys de vigència del PEE, és que les previsions d'escolarització d'alumnat d'origen estranger s'han mogut entre 43 i 50, amb una lleugera progressió anual, i que aquestes previsions sempre han estat més elevades en relació al què ha

succèit realment en el moment de la matriculació (entre un 10 i un 15% menys), fet probablement atribuïble a la mobilitat del col·lectiu immigrant.

Val a dir també que, els dos primers cursos de vigència del PEE, la simulació s'ha fet només amb les quatre escoles públiques de la ciutat: Casa Nostra, en ser un centre concertat, no tenia una àrea d'influència específica dins del municipi i a Porqueres no hi havia cap alumne d'origen africà per escolaritzar. Aquesta situació ha canviat des del curs 2000-01, ja que dins del PEE es va acordar de convertir Banyoles en una zona d'escolarització única, sense àrees d'influència específiques, decisió congruent amb els objectius del Pla i que pretenia eliminar problemes a l'hora de dur a la pràctica l'escolarització extensiva. Aquest nou marc de condicions col·loca Casa Nostra en el mateix punt de partida que les quatre escoles públiques. Ara caldrà analitzar els efectes i l'impacte de la decisió presa.

El treball sobre el cens, la comprovació de les dades, la simulació de l'escolarització i la informació i orientació de les famílies durant el primer any la van fer, ja s'ha dit, fonamentalment, els directors de les escoles públiques i l'EAP, de manera que no es va generar una despesa específica per aquest concepte. El segon any, l'Ajuntament va contractar una persona per fer la comprovació de les dades de les famílies no conegudes pels centres, que va tenir un cost de 60.000 pessetes. El procediment s'ha repetit, amb petits canvis, el tercer any de vigència del PEE i el cost per a l'Ajuntament ha estat de 70.000 pessetes.

Les previsions

El centre escolar que hauria rebut més demanda per part d'alumnat d'origen estranger tots tres cursos ha estat el Verge del Remei. Segons les previsions fetes a partir de les dades censals, els alumnes fills de famílies immigrades haurien representant el 50%, el 40% i el 52% de les places de P-3 ofertades els tres darrers cursos. A la vista d'aquestes dades, sembla evident que és l'escola Verge del Remei la que corre un risc més gran de guetització. La causa més immediata és, lògicament, la seva ubicació geogràfica: és l'escola més propera al barri de la Farga, convertit a hores d'ara en un vertader gueto urbanístic. La

persistència d'aquesta pressió i la imatge que se'n desprèn en el conjunt de la població són dades que també contribueixen a aquest procés. El fet de ser un centre de dues línies, per altra banda, afavoreix que quedin places vacants un cop acabat el període de matriculació, cosa que vol dir que la incorporació fora de termini recauria gairebé en exclusiva en aquest centre, si no hi hagués la intervenció correctora del PEE.

Un altre centre que rep també una pressió important és el Baldiri Reixac, menor, però, en termes generals, a la que ha rebut el Verge del Remei: 24%, 40% i 24% respectivament aquests darrers tres cursos. Es tracta de l'escola més cèntrica de Banyoles; a més hi ha petits nuclis de famílies immigrades que viuen a la zona centre; i es tracta també d'un centre de dues línies.

A l'escola de Can Puig, si atenguéssim estrictament a la zonificació vigent fins al curs 1999-00, li pertocaria força més demanda d'alumnes d'origen estranger que la que, de fet, té. Pot ser degut a la seva ubicació en un paratge elevat i als límits de l'àrea residencial del municipi, a les dificultats d'accés pel mateix traçat dels carrers o a l'haver-se convertit el Verge del Remei en el centre de referència per a les famílies de la Farga. Segons les previsions fetes abans del període de preinscripció, l'alumnat d'origen africà li hauria representat el 12%, el 20% i el 24% de la seva matrícula de P-3.

Percentatges molt semblants són els que s'han donat a l'escola de la Draga: 12%, 20% i 16% respectivament.

Atenent a les dades de les quatre escoles públiques de Banyoles i als tres anys de vigència del PEE, observem que les demandes van del 12% (Can Puig i la Draga) al 52% del Verge del Remei. Constatem també que, sense l'existència del PEE, totes les escoles públiques de Banyoles tindrien escolaritzats alumnes d'origen africà. I si l'objectiu és una escolarització equilibrada a totes les escoles de Banyoles, veiem que n'hi hauria dues amb uns percentatges prou similars (Can Puig i la Draga), mentre a les altres dues s'hi donaria un important desequilibri per excés.

A la vista d'aquestes dades, es fa més nítida la importància de la participació en el PEE de Casa Nostra i de les dues escoles del municipi de Porqueres, ja que *per se* comptarien amb percentatges molt petits o nuls d'alumnat d'origen africà i esdevenen així escoles receptores d'aquests alumnes.

Si ens fixéssim exclusivament en els números (que, lògicament, no són la realitat, perquè parlem sempre de persones i de famílies i de circumstàncies personals i familiars diferenciades), l'alumnat d'origen estranger a desplaçar de l'escola més propera seria el següent: 14 infants el curs 1998-99; 12 el següent (que serien 26 sumant els dos cursos); i 9 el 2000-01 (35 sumant els tres cursos). Fent una progressió estadística constant, a finals de cicle inicial de primària estaríem parlant de 59 alumnes desplaçats (això es donarà el curs 2002-03), i a final del cicle superior de primària parlariem de 105 alumnes, de nou cursos diferents (això es donarà el curs 2006-07). Hi ha, però, un element especialment significatiu, que distorsiona les previsions estrictament numèriques: l'existència de germans més grans ja escolaritzats i la voluntat de que tots ells ho estiguin en el mateix centre.

La realitat

Feta la correcció per tal d'equilibrar la matrícula d'alumnes d'origen estranger i comptant ara ja amb les cinc escoles de Banyoles i amb l'Entorn de Mata, veiem que l'alumnat fill de famílies africanes representa entre un 19% i un 22% de les places totals existents a P-3.

La realitat del que ha succeït aquests tres anys d'aplicació del PEE és que els quatre centres públics de Banyoles han quedat amb un percentatge d'alumnat d'origen africà situat entre el 20% i el 26%, un marge que sembla perfectament assumible i raonable; a Casa Nostra, el centre privat concertat, l'alumnat d'origen estranger l'hi representa entre un 12% i un 20% i a l'Entorn de Mata, entre un 8% i un 10%. Donades les circumstàncies de partida no és un mal resultat, malgrat cal ser conscients que encara romanen algunes diferències. El que sí que queda, però, perfectament clar és que les quatre escoles públiques de Banyoles han estat radicalment coherents en aquest esforç d'escolarització equilibrada i compartida de l'alumnat d'origen immigrant.

El transport

Pel que fa al transport escolar, aquest és un servei que es posa en marxa ja el primer any del PEE per tal de traslladar els alumnes des dels seus domicilis cap als centres corresponents. En principi s'havia pensat de traslladar-los al matí i retornar-los a la tarda, oferint-los la possibilitat de quedar-se al menjador escolar, dinant-hi de manera gratuïta (igual que es fa amb els alumnes desplaçats d'altres municipis) i evitar així tants desplaçaments. Els pares, però, es van mostrar reticents a tenir els seus fills tantes hores seguides lluny de casa i es van estimar més tenir-los a dinar a casa. Fet un càlcul econòmic va semblar que, si es doblava el servei de transport per portar aquests alumnes a dinar als seus domicilis, la diferència no era tan gran i, a més, s'assegurava la viabilitat del Pla, que, en tot cas, pretenia comptar amb l'acord i el suport de les famílies. I així es va fer des del curs 1998-99.

Sobre plànol

Mirat sobre plànol, que ja sabem també que no és exactament la realitat, perquè aquesta té molt de construcció personal, de percepcions, desnivells, carrers, encreuaments, etc., la distància de l'encreuament dels carrers de Girona i Barcelona, al barri de la Farga, amb les escoles Verge del Remei, Baldiri Reixac i Can Puig és molt semblant i és, aproximadament, en línia recta, d'un quilòmetre; la Draga, en canvi, quedaria a més d'un quilòmetre i mig.

Els blocs de pisos del barri de Canaleta tenen com a centres més propers, per aquest ordre, Can Puig, la Draga i Baldiri Reixac, a una distància en línia recta que aniria del mig quilòmetre al quilòmetre. En canvi, el Verge del Remei queda francament lluny, a un 1600 m. aproximadament i 700 m. el parvulari.

Des d'aquest punt de vista estrictament geogràfic els únics desplaçaments que requeririen pròpiament transport escolar serien els de la zona carrers de Girona/Barcelona a la Draga i els del barri de Canaleta al Verge del Remei. Un i altre, però, podrien ser fins i tot innecessaris, en la mesura que l'escola Verge del Remei no és receptora d'alumnat d'origen estranger procedent d'altres àrees i l'escola de la Draga manté uns percentatges molt equilibrats ja només

amb l'alumnat d'origen estranger que li pertoca per zona d'influència i, en tot cas, els alumnes de més que podria admetre podrien venir perfectament de la zona d'influència del Baldiri Reixac. Dit amb d'altres paraules, els únics centres que, indefectiblement necessitarien transport escolar, atenent a la distància geogràfica, serien Casa Nostra i les dues escoles de Porqueres, l'Entorn i el Frigolet. Un cop més, però, hem de dir que aquest càlcul teòric s'ha fet sense tenir en compte l'existència de germans escolaritzats en cursos anteriors, fet que introdueix importants correccions en aquestes apreciacions.

El primer curs

El curs 1998-99 es va contractar, doncs, un vehicle de 25 places, amb la idea tant d'ajustar les característiques de l'autocar a la demanda com de que es pogués moure amb facilitat pels diferents carrers de Banyoles. Com ja s'ha dit, la despesa l'assumeix el Consell Comarcal, a càrrec de les partides que rep del Departament d'Ensenyament en concepte de transport escolar comarcal. El cost d'aquest autocar va ser de 2,3 milions de pessetes.

Aquest primer curs del PEE van fer ús del servei de transport 17 alumnes inicialment (tot i que a final del curs van ésser 24), 10 pròpiament de P-3 i 7 d'altres cursos, atenent als criteris ja explicitats. Les àrees de recollida eren tres: el Remei (on pujaven 6 alumnes); els carrers de Girona/Barcelona (on en pujaven 9); i el carrer del Progrés, prop de la plaça de les Rodes (on en pujaven 2 més). El destí d'aquests alumnes era: l'Entorn de Porqueres (8 alumnes); Casa Nostra (3 al parvulari i 2 a "La Finca"); Can Puig (2 alumnes) i el Baldiri Reixac (2 més).

El transport s'iniciava a les 8,30 del matí, es repetia a les 12 i a les 14,30 del migdia i s'acabava amb el darrer servei a les 17 de la tarda. Cadascun dels quatre recorreguts (algun dels quals es va haver de modificar a mig curs) diaris tenia, aproximadament, una durada de mitja hora.

El transport escolar genera una nova necessitat: la de vigilar i atendre els alumnes que arriben amb més d'un quart d'antelació a l'hora d'iniciar l'activitat escolar o que han d'esperar, al final del matí o de la tarda, que l'autocar els passi a recollir. Sumats els quatre moments del dia, això suposa entre una hora

i dues a les escoles Baldiri Reixac i Can Puig, que aquest primer any resol cada escola pel seu compte, amb bona voluntat i dedicació del seu personal, de manera que no es produeix despesa per a aquest concepte.

El segon curs

El curs 1999-00 els alumnes desplaçats i transportats foren 43. Les àrees de recollida d'alumnes foren quatre per al primer recorregut: Canaleta (3 alumnes); carrers de Girona/Barcelona (19 alumnes); Passeig mossèn Constans/Ctra. De Camós (8 alumnes); i carrers sant Benet/sant Martirià (4 alumnes). Les escoles de destí d'aquests 34 alumnes foren: Casa Nostra (3 a "La Finca" i 5 al carrer de la Barca); Baldiri Reixac (6 alumnes); la Draga (12 alumnes); i Can Puig (8 alumnes).

Per al segon recorregut, les àrees de recollida eren: carrers de Girona/Barcelona (7 alumnes) i carrers Lleida/Verge del Remei, a la zona sud de la ciutat (2 alumnes). L'escola de destí fou, per a tots 9, l'Entorn de Mata.

S'utilitzava el mateix autocar de 25 places, que ara feia dos viatges consecutius i la duració dels dos trajectes havia augmentat fins als 35 minuts, cosa que, en alguns casos, incrementava el temps d'espera dels alumnes i la necessitat d'atenció i vigilància, tot i que encara, aquest curs, no s'hi va destinar cap partida específica. El cost va ser de 3,8 milions de pessetes.

A més, cal fer esment de que aquest curs es van haver de subvencionar per part de l'Ajuntament cinc serveis de menjador: 1 al Frigolet i 4 a Casa Nostra (perquè la línia de transport no hi arribava el migdia), amb un cost, en un cas, de 51.260 pessetes, i, en l'altre, de 180.000 pessetes.

El tercer curs

El curs 2000-01 els alumnes desplaçats i transportats han estat 60. Vist el nombre d'alumnes i les estones d'espera que implicava el servei es va estudiar la possibilitat de fer circular dos autocars simultàniament, que es va desestimar

per motius econòmics⁴. El transport s'ha fet, doncs, amb el mateix vehicle de 25 places, que ha fet novament dos recorreguts consecutius, però amb la diferència que s'ha hagut d'incrementar la duració global dels dos trajectes fins als 50 minuts, de manera que el primer recorregut s'iniciava a les 8,10 hores i el darrer finalitzava a les 17,50. Aquest fet ha evidenciat la necessitat de comptar amb monitors o educadors per atendre aquests alumnes durant les estones d'espera als centres, cost que ha assumit l'Ajuntament. En total, el servei ha suposat una despesa de 954.999 pessetes: 172.000 pessetes a Can Puig; 315.000 pessetes a la Draga; i 467.999 al Baldiri Reixac. El cost del servei de transport ha estat de 4,3 milions de pessetes.

Aquesta situació s'està estudiant amb urgència: hi ha nens de tres anys que a les 8,10 han de ser a la parada de l'autobús per començar les classes a les 9, igualment que hi ha nens que arriben a la parada 50 minuts després d'haver acabat les classes de la tarda. Aquest tema es troba en vies de resolució. Per a alguns, per altra banda, l'estona de dinar se'ls fa molt més curta a causa d'aquest desplaçament. A això caldrà afegir-hi que, de cara al curs vinent, la normativa aprovada pel govern de l'Estat, impedirà de posar tres alumnes en dos seients del vehicle, cosa que farà tornar insuficient el recurs utilitzat fins ara, davant del previsible augment de l'alumnat transportat.

Un dels circuits d'aquest curs transportava 37 alumnes, recollits a tres zones: el barri de Canaleta (3 alumnes); els carrers de Girona/Barcelona (22 alumnes); i el Passeig Mossèn Constans/Ctra. de Camós (12 alumnes). Les escoles de destí eren: Casa Nostra (7 alumnes al parvulari i 4 a "La Finca"); Baldiri Reixac (14 alumnes); i la Draga (12 alumnes).

El segon circuit transportava 23 alumnes, recollits a: el carrer sant Benet, al casc antic (2 alumnes); als carrers de Girona/Barcelona (18 alumnes) i al Passeig Mossèn Constans/Ctra. de Camós (3 alumnes). Els centres de destí han estat: l'Entorn de Porqueres (14 alumnes) i Can Puig (9 alumnes).

⁴ En un informe del Consell Comarcal es parla de contractar un autocar de 55 places, que permetria redefinir el recorregut a fer i reduir els temps d'espera. El cost del transport amb aquest vehicle seria d'uns 8,5 milions.

El menjador escolar d'alguns alumnes transportats també ha generat despeses aquest curs: 244.260 pessetes per pagar dos menjadors a l'escola el Frigolet de Porqueres (dos alumnes que no tenen línia de transport al migdia) i també a Casa Nostra pel mateix motiu.

Altres demandes i propostes

En aquests tres anys també hi ha hagut temps per plantejar-se algunes qüestions més enllà de l'escolarització en condicions de tots els alumnes fills de famílies immigrades. Els claustres de professors han formulat algunes demandes i algunes propostes de cara a anar caminant cap a una educació intercultural.

Una d'elles ha estat la demanda de més recursos personals per poder fer efectiu un millor tractament de la diversitat i una atenció educativa més individualitzada. Una altra ha estat la d'integrar dins del currículum comú, en les diverses àrees, continguts de cultura africana. També s'han plantejat revisar el Reglament de Règim Interior dels centres en allò que fa referència als drets i deures dels alumnes i la relació de llibres i de material escolar que es demana a cada alumne. Igualment es proposen de buscar un sistema que permeti a tots els alumnes fer totes les activitats curriculars que requereixin un pagament addicional.

Desconeixem el grau de desenvolupament d'aquestes propostes i si se n'hi han afegit de noves, però és un bon indicador poder comprovar que el PEE ha obert una línia de treball més lenta, però també més fonda, intrínsecament educativa, arran de l'escolarització dels alumnes d'origen estranger.

LES BASES JURÍDIQUES DEL PLA D'ESCOLARITZACIÓ EXTENSIVA

En aquest apartat es fa un recorregut pels grans documents educatius de la legislació espanyola i s'analitza la normativa del govern de la Generalitat de Catalunya en relació a l'escolarització i l'educació d'alumnes fills de famílies estrangeres. Si bé la legislació estatal fa referències expresses a aquest alumnat des de 1995, la reglamentació catalana ha estat molt més lenta a traslladar-ho a normes concretes, de manera que fins a 1999 no trobem una Resolució específica al respecte. En termes generals, es podria dir que les mesures endegades pel PEE de Banyoles han anat gairebé sempre un pas per davant de la reglamentació catalana i que, si bé en els seus inicis la intervenció del Pla en certa mesura forçava la normativa vigent, de fet aquesta, cada cop més, s'ha anat avenint a allò que al Pla de l'Estany ja era una pràctica contrastada.

La Constitució

L'article 27 de la Constitució espanyola de 1978 fa referència al dret a l'educació. Diu textualment:

Tothom té dret a l'educació. Es reconeix la llibertat d'ensenyament.

L'educació tindrà com objecte el ple desenvolupament de la personalitat humana en el respecte als principis democràtics de convivència i als drets i a les llibertats fonamentals.

Els poders públics garanteixen el dret que assisteix els pares per tal que els fills rebin la formació religiosa i moral que vagi d'acord amb les seves conviccions.

L'ensenyament bàsic és obligatori i gratuït.

Els poders públics garanteixen el dret de tothom a l'educació, mitjançant una programació general de l'ensenyament, amb la participació col·lectiva de tots els sectors afectats i la creació de centres docents.

I l'article 9.2. contempla el principi d'igualtat social:

Correspon als poders públics de promoure les condicions per tal que la llibertat i la igualtat de l'individu i dels grups en els quals s'integra siguin reals i efectives; remoure els obstacles que n'impedeixin o en dificultin la plenitud i facilitar la participació de tots els ciutadans en la vida política, econòmica, cultural i social.

Es reconeix, per tant, el dret de tothom a l'educació i la necessitat de fer una planificació adequada per garantir aquest dret. Es reconeix també el dret dels pares a que els seus fills rebin una educació que estigui d'acord amb les seves conviccions religioses i morals. S'afirma que la finalitat primera de l'educació és el ple desenvolupament de la personalitat. Finalment, el principi d'igualtat social, tal i com explica el professor E. Aja⁵, implica l'obligació per part de les administracions d'elaborar i aplicar polítiques compensatòries, que serien, en general, d'aplicació als immigrants, com a individus i com a grup en la mesura que es troben en situació d'inferioritat i tenen dificultats reals d'integrar-se en la vida política, social, econòmica i cultural del país.

La LODE

La Llei Orgànica 8/1985 de 3 de juliol, que regula el dret a l'educació diu (article 1) que els estrangers residents a Espanya tindran dret a una educació bàsica, obligatòria i gratuïta. Aquest dret ha quedat perfectament aclarit en la Llei Orgànica 8/2000, de 22 de desembre, que reforma la Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social:

Tots els estrangers menors de divuit anys tenen dret i deure a l'educació en les mateixes condicions que els espanyols, dret que comprèn l'accés a un ensenyament bàsic, gratuït i obligatori, a l'obtenció de la titulació acadèmica corresponent i a l'accés al sistema públic de beques i ajuts.

Els poders públics promouran que els estrangers residents que ho necessitin puguin rebre un ensenyament per a la seva millor integració social, reconeixent i respectant la seva identitat cultural.

L'article 2 de la LODE diu que l'activitat educativa tindrà les finalitats següents:

⁵ E. Aja, 1999, "La regulació de l'educació dels immigrants", a DD.AA., *La immigració estrangera a Espanya. Els reptes educatius*, Fundació la Caixa, Barcelona

El desenvolupament ple de la personalitat de l'alumne.

La formació en el respecte als drets i llibertats fonamentals i en l'exercici de la tolerància i la llibertat dins dels principis democràtics de convivència.

L'adquisició d'hàbits intel·lectuals i tècniques de treball, així com de coneixements científics, tècnics, humanístics, històrics i estètics.

La capacitat per a l'exercici d'activitats professionals.

La formació en el respecte de la pluralitat lingüística i cultural d'Espanya.

La preparació per a participar activament en la vida social i cultural.

La formació per a la pau, la cooperació i la solidaritat entre els pobles.

L'article 20 regula l'admissió d'alumnes, tant per als centres públics com per als concertats:

Una programació adequada de les places escolars gratuïtes, en els àmbits territorials corresponents, garantirà tant l'efectivitat del dret a l'educació com la possibilitat d'escollir centre docent.

L'admissió dels alumnes, quan no hi hagi places suficients, es regirà pels següents criteris prioritaris: rendes anuals de la unitat familiar, proximitat del domicili i existència de germans matriculats al centre. En cap cas hi haurà discriminació en l'admissió d'alumnes per raons ideològiques, religioses, morals, socials, de raça o naixement.

El Títol Quart de la LODE fa referència als centres concertats:

Tindran preferència per acollir-se al règim de concerts aquells Centres que satisfacin necessitats d'escolarització, que atenguin poblacions escolars en condicions socioeconòmiques desfavorables o que, acomplint algun dels requisits anteriors, realitzin experiències d'interès pedagògic per al sistema educatiu (article 48).

El règim de concerts implica l'obligació d'impartir gratuïtament els ensenyaments objecte del mateix. En els centres concertats les activitats escolars, tant docents com complementàries o extraescolars i de serveis (menjador, transport escolar, gabinets mèdics o psicopedagògics o d'altres de naturalesa anàloga), no podran tenir caràcter lucratiu i hauran de ser autoritzades per l'Administració educativa corresponent, que en tot cas tindran caràcter voluntari i no podran formar part de l'horari lectiu (article 51).

Com s'ha vist, les grans finalitats del sistema educatiu són de caràcter social i cultural. Podríem dir, d'alguna manera, que pretenen la inserció i la integració en condicions d'igualtat de les generacions joves en la societat de referència. S'ha vist també que l'admissió d'alumnes no pot tenir caràcter discriminatori i ha d'atendre tant la llibertat d'elecció dels pares com les finalitats del sistema. Finalment, pel que fa als centres concertats, ha quedat clar que assumeixen unes obligacions equivalents als centres públics, que el seu caràcter propi haurà de respectar en tot cas la llibertat de consciència i que totes les activitats extraescolars i complementàries i els serveis hauran d'estar regulats i aprovats per l'Administració educativa.

La LOGSE

La Llei Orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'Ordenació General del Sistema Educatiu dedica el seu Capítol V a l'educació especial, que introdueix en la legislació el concepte de necessitats educatives especials (NEE):

El sistema educatiu disposarà dels recursos necessaris a fi de que els alumnes amb NEE, temporals o permanents, puguin assolir dins del mateix sistema els objectius establerts amb caràcter general per a tots els alumnes. La identificació i valoració de les NEE es realitzarà per equips integrats per professionals de diferents qualificacions, que establiran en cada cas plans d'actuació en relació a les NE específiques dels alumnes. L'atenció a l'alumnat amb NEE es regirà pels principis de normalització i d'integració escolar (article 36).

Per tal d'assolir aquestes finalitats, el sistema educatiu haurà de disposar dels mitjans i materials didàctics. Els centres hauran de comptar amb una organització escolar adient i fer les adaptacions i diversificacions curriculars necessàries per tal de facilitar als alumnes la consecució de les finalitats indicades (article 37).

I el Títol V tracta de la compensació de les desigualtats en l'educació:

Amb la finalitat de fer efectiu el principi d'igualtat en l'exercici del dret a l'educació, els Poders públics desenvoluparan les accions de caràcter compensatori en relació a les persones, grups i àmbits territorials que es trobin en situacions desfavorables i proveiran els recursos econòmics per a dur-les a terme. Les polítiques d'educació compensatòria reforçaran l'acció del sistema educatiu de forma que s'evitin les

desigualtats derivades de factors socials, econòmics, culturals, geogràfics, ètnics o d'altra índole (article 63).

Les administracions educatives asseguraran una actuació preventiva i compensatòria garantint les condicions més favorables per a l'escolarització, durant l'educació infantil, de tots els nens les condicions personals dels quals, per procedir d'un medi familiar de nivell de renda baix, pel seu origen geogràfic o per qualsevol altra circumstància, suposin una desigualtat inicial per accedir a l'educació obligatòria i per progressar en els nivells posteriors (article 64).

Les Administracions educatives dotaran els centres amb alumnes que tinguin dificultats especials per assolir els objectius generals de l'educació bàsica degut a les seves condicions socials, dels recursos humans i materials necessaris per compensar aquesta situació. L'organització i programació docent d'aquests centres s'adaptarà a les necessitats específiques dels alumnes (article 65).

La LOGSE desenvolupa el principi d'igualtat social que apareix a la Constitució, obligant les Administracions a posar en marxa polítiques de caràcter compensatori per combatre, des del sistema educatiu, les desigualtats socials i culturals de partida. Aquestes polítiques es poden aplicar tant a persones individuals, com a grups o àmbits territorials. Fa un esment especial de les desigualtats derivades no pas de factors genètics o físics, sinó de factors socials, econòmics, culturals, geogràfics o ètnics. Sembla clar que les famílies immigrades i els seus fills són susceptibles d'aquestes polítiques compensatòries.

La LOGSE parla, a més, de la necessitat de fer accions preventives ja des de l'educació infantil per tal de pal·liar en la mesura del possible les desigualtats inicials, i de dotar els centres que escolaritzin aquests alumnes de més recursos personals i materials.

Aquesta Llei, en fi, introdueix el concepte de NEE, d'origen divers, que poden ser temporals o permanents, i que suposa una vertadera revolució en la concepció de l'educació especial. És el sistema el qui s'obliga a satisfer les necessitats educatives de tots els seus alumnes, independentment de les seves condicions personals, perquè totes les persones tenen dret a tenir una formació bàsica que els permeti d'integrar-se amb dignitat i autonomia a la

societat. Aquest concepte serà, en aquests termes, aplicable, en general, als alumnes d'origen immigrat.

La LOPAGCE

La Llei Orgànica 9/1995, de 20 de novembre, de la participació, l'avaluació i el govern dels centres docents, completa aquest marc normatiu bàsic. La Disposició Addicional Segona parla específicament de l'escolarització d'alumnes amb NEE:

Les Administracions educatives garantirán l'escolarització d'alumnes amb NEE en els centres docents sostinguts amb fons públics, mantenint en tot cas una distribució equilibrada dels alumnes, considerant el seu número i les seves especials circumstàncies, de manera que es desenvolupi eficaçment la idea integradora. A aquests efectes, s'entén per alumnes amb NEE aquells que requereixin, en un període d'escolarització o en tota ella, determinats suports i atencions educatives especials per tenir discapacitats físiques, psíquiques o sensorials, per manifestar trastorns greus de conducta, o per estar en situacions socials o culturals desfavorides.

Els centres docents sostinguts amb fons públics tenen l'obligació d'escolaritzar aquests alumnes. En tot cas s'haurà de respectar una proporció igual d'aquests alumnes per unitat en els centres docents de la zona de que es tracti, llevat d'aquells supòsits en què sigui aconsellable un altre criteri per garantir una millor resposta educativa als alumnes. Les Administracions educatives dotaran els centres dels recursos necessaris per atendre adequadament aquests alumnes.

Les Administracions educatives promouran l'escolarització en el segon cicle d'educació infantil dels alumnes amb NEE. Amb aquesta finalitat podran establir sistemes de finançament amb Corporacions Locals, altres Administracions Públiques i entitats privades titulars de centres concertats, sense ànim de lucre.

En els centres sostinguts amb fons públics, s'haurà de garantir que l'accés dels alumnes es faci sense cap tipus de discriminació econòmica o de qualsevol altra índole.

Com es veurà més endavant, aquesta Llei és d'una importància cabdal per al tema que tractem. D'una banda assenyala que les intervencions compensatòries que s'hagin de fer amb l'alumnat d'origen estranger caldrà fer-les sota el rètol de les NEE. De l'altra, deixa clares les obligacions de tots els

centres sostinguts amb fons públics pel que fa a l'escolarització d'aquests alumnes.

L'aplicació d'aquests principis i d'aquestes polítiques correspon al govern de la Generalitat de Catalunya i s'ha concretat en el Decret 56/2001, de 20 de febrer, pel qual s'estableix el règim d'admissió d'alumnes als centres docents sostinguts amb fons públics (que substitueix els dos Decrets anteriors sobre el mateix objecte: el 72/1996 de 5 de març i el 53/1997 de 4 de març); el Decret 299/1997, de 25 de novembre, que regula l'atenció educativa de l'alumnat amb NEE (tot i que en fa una lectura força restrictiva en limitar les NEE objecte d'aquest Decret a *les derivades de condicions personals de discapacitats psíquiques, motrius o sensorials, de condicions personals de sobredotació o per causes associades a la seva història educativa i escolar (derivades de malalties que requereixin hospitalització o atenció educativa domiciliària)*; i la Resolució de 27 de febrer de 2001, per la qual s'aproven les normes de preinscripció i matriculació dels alumnes dels centres docents sostinguts amb fons públics.

El Decret 56/2001

El Decret 56/2001 diu en la seva part introductòria:

L'admissió d'alumnes en els centres docents sostinguts amb fons públics té com a objectiu assolir la millor atenció a les necessitats educatives de l'alumne, i es regeix pels principis d'equitat, igualtat, integració i cohesió social, garantint la transparència del procés i l'efectivitat del dret a l'educació així com la possibilitat d'escollir el centre docent, atenent el seu projecte i caràcter propi.

En aquests darrers anys s'ha intensificat l'arribada de ciutadans d'altres països, als quals cal acollir de forma adequada i facilitar-los l'accés dels seus fills a l'educació en condicions d'equitat, de manera que s'afavoreixin la seva integració efectiva i la cohesió social de la societat catalana. Amb aquest objectiu, aquest Decret estableix la prioritat d'accés dels alumnes amb NEE a un nombre predeterminat de places escolars.

Amb la finalitat de garantir el dret a la igualtat en l'accés al bé públic de l'educació de tots els infants, sense cap condicionament per raó de la situació personal o social, aquest Decret estableix el procediment formal d'admissió d'alumnes al segon cicle

d'educació infantil en els centres sostinguts amb fons públics, atès que la societat catalana ha assolit l'escolarització universal de la població de l'edat corresponent a aquest cicle.

Ja en la part dispositiva, remarca alguns dels principis enunciats i especifica alguns procediments:

El règim d'admissió d'alumnes en centres sostinguts amb fons públics es regeix pels principis d'equitat, igualtat i integració i cohesió social, garantint als pares el dret a l'educació i la possibilitat d'escollir centre docent, tenint en compte les necessitats educatives de l'alumne i els llocs oferts.

En l'admissió dels alumnes els centres docents sostinguts amb fons públics no poden establir cap mena de discriminació per raons ideològiques, religioses, morals, socials, de raça, sexe, naixement, nacionalitat o qualsevol altra de caràcter personal o social.

L'admissió d'alumnes no es pot condicionar als resultats de proves o exàmens, ni tampoc a la pertinença a cap mena d'entitat o associació, o a cap mena d'aportació econòmica o personal (article 2).

Es garanteix la integració dels alumnes i la cohesió social mitjançant l'escolarització, en tots els centres sostinguts amb fons públics, dels alumnes amb NEE. A aquests efectes, durant els processos d'admissió, s'estableix la prioritat d'accés d'aquests alumnes a un nombre predeterminat de places en cada centre, que serà de quatre per a cada grup d'alumnes amb caràcter general, llevat que el delegat territorial resolgui ampliar aquest nombre en funció de les necessitats d'escolarització en els diferents àmbits territorials. El Departament d'Ensenyament determinarà la forma d'acreditació de la concurrència d'aquestes necessitats (article 4).

L'escolarització d'alumnes amb NEE en centres ordinaris requerirà resolució del delegat territorial, qui tindrà en compte els dictàmens dels EAPs així com les necessitats dels alumnes i les condicions i possibilitats d'atenció dels centres. En tot cas, els pares dels alumnes seran escoltats abans d'emetre resolució (article 13).

Les Comissions d'Escolarització facilitaran l'acolliment, orientació i escolarització dels alumnes amb NEE derivades de situacions socials o culturals desfavorides, en aquelles àrees territorials específiques en què sigui procedent fer-ho, i en aquest cas tindran continuïtat al llarg del curs després de finalitzar el procés d'admissió d'alumnes. La determinació d'aquestes àrees territorials específiques correspondrà al delegat territorial, d'acord amb els Ajuntaments corresponents (article 16).

La Resolució de 27 de febrer de 2001

La Resolució de 27 de febrer de 2001 especifica les funcions de les Comissions d'Escolarització:

En aquells municipis o àrees que presenten un nombre significatiu d'alumnes amb NEE derivades de situacions socials o culturals desfavorides, aquests seran escolaritzats pel conjunt de centres sostinguts amb fons públics de forma integradora, atenent les peticions dels seus pares i afavorint la seva millor escolarització i integració social. En aquests casos, el delegat territorial podrà establir àrees territorials, un cop escoltats els Ajuntaments d'aquests municipis.

En aquestes àrees territorials es podrà constituir en el si de la Comissió d'Escolarització la Subcomissió que tractarà de l'escolarització d'aquests alumnes. És funció d'aquestes Subcomissions l'atenció individualitzada de l'escolarització i la integració socioeducativa dels alumnes amb NEE derivades de situacions socials o culturals desfavorides.

Les Subcomissions tindran continuïtat al llarg del curs escolar per atendre, d'acord amb les seves funcions, l'escolarització dels alumnes que s'incorporin amb posterioritat al període de preinscripció i matrícula.

Els serveis educatius del Departament d'Ensenyament i, si s'escau, els serveis socials que actuen al municipi, coordinats per la inspecció d'ensenyament, acolliran i assessoraran els pares o tutors d'aquests alumnes. Aquest assessorament es podrà iniciar amb antelació a la preinscripció i matriculació.

L'EAP emetrà informe de cada alumne amb NEE derivades de situacions socials o culturals desfavorides, els quals inclouran informació rellevant relativa a la situació familiar, laboral i econòmica de la família, així com de la proximitat del domicili familiar. Si se'n deriva l'assignació de places de reserva, l'increment de ràtio o la necessitat d'altres recursos, el president de la Comissió, tenint en compte la voluntat dels pares i la informació disponible, farà proposta d'escolarització al delegat territorial, qui resoldrà les sol·licituds i ho comunicarà al centre receptor, als interessats i a la Comissió o Subcomissió d'Escolarització.

Els principis

Segons aquesta normativa, són quatre els principis que han d'inspirar el règim d'admissió d'alumnes.

El primer és el d'equitat. Aquest principi ve a substituir, d'alguna manera, el d'igualtat d'oportunitats, que es considera excessivament restrictiu. L'equitat fa

referència a la igualtat d'accés al sistema educatiu, però també a la igualtat de permanència i a la igualtat de rendiment, entès com l'aprenentatge real de les mateixes coses en un mateix nivell per part de tots els alumnes⁶. El concepte d'equitat va indistricablement unit al de qualitat per a tots els alumnes, qualitat de resultats acadèmics, però també qualitat de desenvolupament afectiu, moral i social.

El segon és el d'igualtat, que podem interpretar com a no discriminació per cap concepte. El tercer és el d'integració, que actualment alguns autors tradueixen per inclusió, ja que significa la inclusió de tots els alumnes d'una determinada franja d'edat en un mateix centre i en una mateixa aula, sense excloure ningú, siguin quines siguin les seves condicions físiques, intel·lectuals, socials, emocionals, lingüístiques, culturals, etc. Les escoles integradores són aquelles que desenvolupen una pedagogia centrada en els alumnes, que busquen l'èxit escolar i social de tots els alumnes, que atorguen una gran importància a l'ensenyament i aprenentatge de valors i actituds i que, en definitiva, estan creant societats també acollidores i integradores, és a dir, comunitats respectuoses i cohesionades. La integració escolar parteix del supòsit de que totes les diferències humanes són normals i que l'aprenentatge s'ha d'adaptar a les necessitats de cada alumne⁷.

El quart principi és el de la cohesió social de la societat catalana. La inclusió d'aquest principi em sembla de la màxima importància: primer perquè en els decrets anteriors no hi apareixia; segon perquè reconeix a l'educació la funció social que sempre ha acomplert; i tercer perquè aquest és un criteri que supedita determinades opcions individuals a un bé col·lectiu. Com explica J.L. Alegret⁸, la societat catalana està sotmesa a una triple tensió: el procés de normalització cultural; la redefinició de la identitat nacional i cultural dins de l'Estat espanyol; i el procés de construcció europea. És en aquest marc on cal inserir i articular les diferents cultures que existeixen i existiran cada cop més

⁶ F.J. Murillo-J. Cerdán-M. Grañeras, 1999, *Políticas de calidad y equidad en el sistema educativo español*, Revista de Educación núm. 319

⁷ P. Pujolàs, 2001, *Atención a la diversidad y aprendizaje cooperativo en la educación obligatoria*, Aljibe, Málaga

en els nostres pobles i ciutats. La cohesió social és un bé fràgil que es va construint des del respecte per les diferències individuals i col·lectives i des del reconeixement de la igualtat fonamental en drets i deures de totes les persones.

El dret a l'educació i la llibertat d'elecció

Després de manifestar aquests quatre principis, de marcat caràcter social, es fa esment del dret a l'educació i de la possibilitat, per part dels pares dels alumnes, d'escollir centre docent. El dret a l'educació és un dret fonamental i absolut, que les Administracions han de garantir i els ciutadans tenen dret a exigir sense embuts. No és el mateix cas de la possibilitat dels pares d'escollir centre docent. Seguint novament E. Aja⁹, no estem davant d'un dret absolut, ja que, d'entrada, està ja sotmès a determinades limitacions (les necessitats educatives de l'alumne, les places ofertes, les limitacions pressupostàries, etc.), sinó davant d'una preferència, d'un interès legítim, que només es podrà satisfer si es donen les condicions necessàries i que, en cap cas, pot representar un obstacle que impedeixi l'acompliment de les polítiques compensatòries i de les finalitats de l'educació. El caràcter propi del centre no pot ser, tampoc en cap cas, un element dissuasori o discriminador.

Els alumnes de famílies immigrades, no en termes absoluts, però sí en la mesura que tinguin certs desavantatges o dèficits de partida, entren en la categoria d'alumnes amb NEE derivades de situacions socials i culturals, que abasta tant la seva situació jurídica, com les condicions econòmiques i laborals de la família, les característiques lingüístiques o el grau de domini i adaptació als patrons culturals de la societat i de l'escola. Com a tals, tenen prioritat d'accés a les quatre o més places reservades amb anterioritat en les escoles sostingudes amb fons públics d'una determinada zona o municipi. En parlar d'aquests alumnes es fa esment de nou a la necessitat de treballar per la seva integració escolar i social i per la cohesió social de la comunitat de referència.

⁸ J.L. Alegret, 1998, "Diversidad cultural y convivencia social", a X. Besalú-G. Campani-J.M. Palaudàrias, *La educación intercultural en Europa*, Pomares-Corredor, Barcelona

⁹ E. Aja, 1999, "La regulació de l'educació dels immigrants", a DD.AA., *La immigració estrangera a Espanya. Els reptes educatius*, Fundació la Caixa, Barcelona

La decisió de concedir l'accés a alguna de les places de reserva recau en el delegat territorial del Departament d'Ensenyament, a proposta del president de la Comissió d'Escolarització, que és l'inspector d'ensenyament, a partir de l'informe tècnic elaborat per l'EAP de la zona i que ha de constar de tres apartats: la situació familiar de l'alumne (temps de residència, coneixement de les llengües oficials a Catalunya...); situació laboral i econòmica de la família (treball, contractació...) i condicions de l'habitatge (tant l'edifici com els equipaments bàsics); i la proximitat al centre sol·licitat en primera opció.

Les Comissions d'escolarització

Finalment, cal fer referència a les Comissions d'Escolarització, que funcionen durant el període de preinscripció i matrícula i que, fins ara, tenien una tasca marcadament tècnica. La seva feina consistia en escolaritzar els alumnes que no havien tingut cabuda, per excés de matrícula, en el centre que havien escollit en primera opció, oferint-los una plaça en un altre centre sostingut amb fons públics, atenent les preferències familiars, les necessitats de l'alumne i les places vacants. Actuava, doncs, a posteriori, un cop cada centre, que és qui en té la competència, havia decidit sobre l'admissió dels alumnes que s'hi havien preinscrit, de manera que la seva capacitat d'intervenció en el procés era mínima.

La novetat rau en la possibilitat, per part de l'Administració educativa, d'establir determinades Àrees Territorials Específiques en aquells municipis o zones que presentin un nombre significatiu d'alumnes amb NEE derivades de situacions socials o culturals desfavorides. En aquests municipis o zones s'hi pot constituir una Subcomissió específica, depenent de la Comissió d'Escolarització, per tractar de l'escolarització d'aquests alumnes i que pot tenir continuïtat al llarg de tot el curs escolar. A més, s'atorguen a aquesta Subcomissió, en la que hi poden prendre part els serveis educatius del Departament d'Ensenyament (especialment l'EAP, el Programa d'Educació Compensatòria i el Servei d'Ensenyament del Català) i els serveis socials que actuen al municipi, funcions d'acollida, assessorament i orientació a les famílies i d'escolarització d'aquests alumnes, atenent les seves necessitats educatives individuals i les possibilitats d'una bona integració socioeducativa. Per altra banda, es diu explícitament,

que les tasques d'assessorament i orientació es poden iniciar amb antelació al període de preinscripció i matrícula.

Banyoles ha estat considerada Àrea Territorial Específica ja per al curs 2000-01, que és quan es va crear aquesta figura, consideració que s'ha repetit per al curs 2001-02 i que suposem s'anirà reproduint en anys venidors¹⁰.

¹⁰ A comarques de Girona, les Àrees Territorials Específiques per al curs 2000-01 foren les següents: Banyoles, la Bisbal d'Empordà, Girona, Olot, Palafrugell, Palamós, Roses, Salt, Sant Feliu de Guíxols i Torroella de Montgrí. A aquestes s'hi ha afegit el curs 2001-02: Blanes, Cassà de la Selva, Figueres i Llagostera.

ELS FONAMENTS SOCIOPOLÍTICS I PEDAGÒGICS DEL PLA D'ESCOLARITZACIÓ EXTENSIVA

Les funcions de l'ensenyament obligatori

L'ensenyament obligatori té una justificació social, per això és un servei públic, finançat majoritàriament pels poders públics. És un projecte per donar una cultura comuna a un cos social determinat i és, doncs, un instrument de primer rang per cohesionar-lo i donar-li sentit de pertinença.

L'escola és part de la societat: tot el que es fa a l'escola té transcendència social i, vist des de l'altre costat, tots els problemes socials entren a l'escola. L'objectiu fonamental de l'educació escolar és el de formar ciutadans lliures i autònoms, capaços d'incorporar-se i de participar activament en la societat. Els individus es fan dins d'una societat i una cultura determinades i en un moment històric particular: no hi pot haver desenvolupament humà sense societat.

Com hem vist, tant la LODE com la LOGSE descriuen amb claredat quines són les finalitats del sistema educatiu: les dues primeres fan referència al desenvolupament de la personalitat de cada alumne i a la formació per a la convivència social democràtica. Entre aquestes finalitats no hi ha ni la de classificar els alumnes en funció dels seus coneixements o rendiments, ni la de treballar en funció de les demandes de l'ensenyament postobligatori. En positiu, significa que cal organitzar l'ensenyament a partir dels alumnes, de les seves possibilitats i mancances, de la seva experiència i coneixement, per tal d'ajudar-los a repensar i entendre la realitat, per tal de comprendre el món.

Més enllà de la lletra de les lleis, la sociologia conclou que són tres les grans finalitats de l'educació: la preparació per al món del treball, és a dir, la preparació per a un lloc de treball determinat, per a fer uns aprenentatges més específics o, simplement, per poder seguir aprenent tota la vida; la formació de ciutadans, la creació o l'enfortiment d'una determinada identitat nacional i cultural, la inserció en una societat específica, feta de passat, però també

projectada cap al futur; i la integració en la vida social, és a dir, la preparació per generar una família, per participar del consum, de les tecnologies, etc.

Aquest seria el punt de partida: l'escola és un instrument de la societat per socialitzar i incorporar les generacions joves. L'escola, però, en treballar de manera persistent en el camp cultural, és també un factor important de canvi social. En el cas dels alumnes d'origen estranger aquesta funció socialitzadora i integradora multiplica la seva importància i encara més si tenim present que sovint els pares i les famílies immigrades entren en contacte amb la cultura i el medi social de la societat receptora a través dels seus fills i dels centres que els escolaritzen.

Necessitat d'intervenir

No és possible la no intervenció davant dels problemes socials: no intervenir és ja una forma d'actuar perquè en els cossos socials hi ha forces que empenyen i la inèrcia del mercat i dels fets consumats sabem ja, per experiència pròpia o d'altri, on ens porta. Els processos de guetització urbana i escolar, per exemple, tenen unes causes perfectament conegudes, igualment que les situacions irregulars de moltes persones immigrades o les actituds i els comportaments racistes o xenòfobs de part de la població. Pensar que el temps ja posarà les coses al seu lloc o no fer res per escrúpols de principi o per por d'equivocar-se és una greu irresponsabilitat, que condemna moltes persones o generacions senceres a la injustícia i posa les bases per a la conflictivitat social futura.

No vivim en el millor dels móns possibles, sinó en unes ciutats i pobles plens de contradiccions i d'irracionalitats. Els poders públics administren uns pressupostos limitats, que exigeixen la definició de prioritats i l'haver de triar entre objectius desitjables, però inassumibles tots alhora. Aquest és l'art de la política. Per això hi ha polítiques concretes adreçades a determinats col·lectius: polítiques d'ocupació destinades als joves, polítiques de discriminació envers la participació política de les dones, de gratuïtat per a la gent gran; o a determinades àrees geogràfiques: s'aproven polítiques de rehabilitació de zones degradades, de solidaritat envers zones deprimides, de subvenció del

transport públic metropolità, de tractament diferenciat a determinades Comunitats Autònomes; o a determinats àmbits de la vida social: la sanitat, la cultura, l'ensenyament, etc. Si ens ho miréssim des de l'òptica dels principis, totes aquestes polítiques són discutibles i discriminatòries envers altres col·lectius, àrees o àmbits.

Semblantment es podria dir del PEE, ja que lesiona alguns drets individuals i discrimina positivament un determinat col·lectiu. És evident que “els nens no han de ser encasellats en funció de la seva pertinença a un col·lectiu”, com va dir el conseller Hernández al Parlament de Catalunya. Com no ho han de ser els joves, les dones o la gent gran, podríem afegir-hi. No es pot dir impunement que “no es respecten els drets dels immigrants”, com ha escrit el Secretariat de l'Escola Cristiana o que “s'ha prescindit del caràcter propi de les escoles”. Les persones immigrades tenen els mateixos drets i deures que qualsevol ciutadà, molts dels quals no són respectats, però aquest no és el cas: aquí entren en col·lisió dos drets o interessos igualment legítims, el de ser escolaritzats amb les màximes garanties de qualitat i eficàcia o el d'escollir el centre educatiu, i cal optar per l'un o l'altre. I en tot cas, el caràcter propi dels centres no s'ha d'amagar, però tampoc pot representar un impediment si es tracta d'una escola finançada amb fons públics.

El consens social i polític

S'ha dit i reconegut des de moltes instàncies que el PEE gaudeix d'un consens social i polític amplíssim i aquest fet n'és una de les causes i de les garanties principals del seu èxit. Així, en el Pla Comarcal d'Integració dels Immigrants del Pla de l'Estany es diu explícitament que el sector de l'ensenyament és “el més madur del camp d'acollida”, tant pel que fa a la reflexió com a la participació i a l'elaboració de propostes i que el Pla gaudeix d'un consens unànime. Tant és així que, malgrat algunes crítiques que s'hi fan, en l'apartat de conclusions proposa textualment de no revisar-lo. Per altra part el Pla d'Immigració Banyoles proposa un bon llistat d'actuacions culturals, escolars i formatives, mostra clara que és el camp on hi ha hagut més reflexió i treball previs: publicacions en català i àrab/mandinga/sarahule; dotar les biblioteques escolars i la biblioteca comarcal de fons bibliogràfic en àrab; continuació de

l'escolarització extensiva; incorporar al currículum escolar continguts d'altres cultures; continuar amb activitats interculturals dins les activitats extraescolars; cursos d'alfabetització adreçats prioritàriament a dones immigrants; formació ocupacional adreçada prioritàriament a joves immigrants magribís; etc.

Ja s'ha dit que la iniciativa del PEE va ser dels professionals de l'ensenyament, que, des del primer moment, s'hi han implicat a fons i han fet l'esforç d'explicar i convèncer les altres instàncies educatives i socials. Aquest col·lectiu de professionals, a més, al llarg dels tres cursos de vigència del Pla han anat elaborant diversos documents de reflexió i de propostes: les Memòries Anuals de l'EAP en serien una bona mostra o el document, elaborat també per l'EAP, de febrer de 1998, que planteja "alguns punts de reflexió per fonamentar amb criteris pedagògics la presa de decisions sobre l'escolarització de nens i nenes d'origen senegambià". O els diversos documents elaborats pels directors dels centres que participen del PEE sobre el transport escolar, els mediadors culturals, els criteris d'actuació, plens tots ells de reflexions i de propostes concretes. En aquesta línia és emblemàtic el document de juny de 1999 sobre "la problemàtica que presenten els alumnes de procedència senegambiana a les escoles del Pla de l'Estany", centrat en les dificultats de comunicació amb les famílies i les dificultats concretes d'aprenentatge i socialització dels alumnes d'origen estranger. A tot això cal afegir-hi que alguns mestres, a títol individual, han participat en diverses accions formatives i que algunes escoles han endagat vertaders programes d'educació intercultural.

El concepte de "necessitats educatives especials"

Les possibilitats d'actuar en aquest camp passen, segons que ha quedat establert en les lleis i normes legals, pel concepte de necessitats educatives especials derivades de situacions socials o culturals desfavorides. En els primers moments de la seva aplicació, aquesta extensió del concepte, que fins llavors s'havia emprat gairebé en exclusiva per referir-se als alumnes amb necessitats derivades de discapacitats físiques, psíquiques o sensorials o de trastorns greus de conducta, va generar un rebuig important, ja que es feia referència a diferències substancialment diferents. Amb el temps hi ha hagut una confluència teòrica i pràctica entre aquests dos camps, que ha redundat,

penso, en benefici de totes les parts i ha fet que aquestes crítiques hagin desaparegut en el sector educatiu, si bé es mantenen en d'altres sectors¹¹.

El cert és que, des del primer moment, hi va haver un esforç teòric per fonamentar el PEE en aquesta concepció àmplia, integradora i exigent envers els centres escolars i els professionals de l'ensenyament, de les necessitats educatives especials.

El Document de l'EAP¹², al qual ja hem fet referència, s'estructura en quatre apartats. El primer parla de raons i principis fonamentalment ètics: tothom té dret a una educació de qualitat, que s'adapti a les característiques personals i a les necessitats educatives específiques de cadascú; ningú s'ha de veure discriminat i segregat per la seva condició social o cultural. El segon afina la definició de NEE, que abasta totes aquelles persones que, d'una forma permanent o temporal, presenten unes especials dificultats per aprendre:

La majoria dels nens i nenes senegambians i d'altres minories que viuen en el nostre entorn –i més si es tracta de nens i nenes de tres anys, que tot just inicien la seva escolarització- poden ser considerats alumnes amb NEE, perquè l'aïllament social en el qual han viscut, les diferències culturals, la no assistència a les escoles bressol, la manca de domini de la llengua del país i les dificultats de comunicació escola-família, entre altres factors, representen per a ells unes especials dificultats per aprendre, és a dir, per accedir a aquells coneixements i habilitats considerats socialment rellevants per integrar-se com a persones autònomes en la societat on viuen.

El tercer apartat parla de les escoles integradores, que són aquelles que escolaritzen tots els alumnes, independentment de la seva condició. Són, es diu, el mitjà amb el qual la societat s'hauria de dotar per construir una societat integradora i alhora respectuosa amb les diferències. El darrer apartat afirma que l'atenció dels alumnes amb NEE és responsabilitat de tota la comunitat, perquè és una qüestió d'abast social que transcendeix els límits estrictament

¹¹ El mateix Pla Comarcal d'Integració dels Immigrants afirma que l'etiqueta alumnes amb NEE s'usa fent-ne interpretacions culturalistes.

¹² EAP del Pla de l'Estany, 1998, *L'escolarització dels nens i nenes d'origen senegambià a les escoles de Banyoles: algunes idees per a la reflexió*, Document policopiat

escolars: no només se n'ha de fer càrrec l'Administració educativa, sinó també les Administracions locals, els col·lectius d'immigrants i la societat en general.

L'elecció de centre

Tota la recerca feta sobre els factors més determinants a l'hora d'escollir un centre educatiu per part de les famílies coincideix en destacar-ne dos de principals: la proximitat i el tipus d'alumnat que escolaritza. En el primer cas, és bo que, en la planificació de la ciutat i dels seus serveis, se situïn les escoles buscant aquesta proximitat als seus futurs usuaris. Ara, també cal ser conscient de que moltes de les nostres ciutats tenen àrees urbanes molt diferenciades, tant pel tipus d'habitatge, com pels serveis que s'hi ubiquen, com per la distància al nucli central de la població. En el cas de Banyoles, els establiments escolars estan físicament prou ben ubicats en la geografia urbana, però sembla clara l'existència d'algunes zones urbanísticament i socialment desfavorides (la Farga, Canaleta, els pisos de Can Puig).

En el segon cas, tant per història com per motius econòmics, les escoles privades concertades tendeixen a comptar amb alumnat procedent de les capes mitjanes i altes de la societat i aquest sol ser un factor determinant, molt sovint, de la demanda escolar que tenen. De tota manera, això no sempre és així i, de fet, ha anat canviant amb el temps i la legislació. En el cas de Banyoles, tant la tradició dels darrers anys, com la distància del centre urbà de "La Finca", que fa gairebé imprescindible el transport, han situat Casa Nostra en aquest marc. A vegades això també ocorre amb algunes escoles públiques, però no veiem que aquest sigui el cas de Banyoles.

En tot cas, cal tenir present que hi ha altres elements que també influeixen en l'elecció de centre educatiu per part dels pares, tot i que tenen un impacte menor: les instal·lacions i l'equipament; el projecte educatiu i curricular; la història; l'equip de professionals; etc.

La concentració d'alumnes d'origen immigrant

La concentració d'alumnes d'origen immigrant en alguns centres públics sol ser el resultat de dos fenòmens diferents: la concentració "natural" dels immigrants

en determinats barris a causa dels baixos preus dels habitatges, per l'atracció d'altres immigrants que hi viuen..., i la deserció d'algunes famílies autòctones que prefereixen portar els seus fills a d'altres escoles, públiques o concertades, on no hi hagi tants alumnes d'origen estranger o al·legant una baixada dels nivells educatius. El fenomen, gairebé inevitablement, acaba convertint-se en una concentració "artificial" d'alumnes immigrants en determinats centres públics, en una proporció molt superior a la taxa de població immigrada del mateix barri o municipi, que pot derivar en una escola guetitzada. Aquest és l'origen de determinades polítiques preventives, com seria el cas del PEE de Banyoles, o correctores, que seria el cas de la ciutat de Vic.

La manera com l'Administració educativa catalana ha tractat aquest tema ha anat evolucionant amb el temps. Efectivament, el febrer de 1994, la Direcció General d'Ordenació Educativa recomanava en una circular que el nombre total d'alumnes d'origen immigrant no superés el 15% del total de l'alumnat d'una escola. L'any 1998 la mesura era qualificada no solament d'equivocada, sinó probablement d'inconstitucional, pel mateix conseller d'Ensenyament. Ara, en les Resolucions de febrer de 2000 i de 2001 s'aplica una reserva de places per a alumnes amb necessitats educatives especials (també les derivades de situacions socials i culturals desfavorides) en tots els centres finançats amb fons públics.

El Síndic de Greuges de Catalunya

Una de les instàncies que amb més vehemència i constància han lluitat contra la concentració d'alumnes d'origen immigrant en determinades escoles ha estat la Sindicatura de Greuges. En l'Informe de 1996¹³, per exemple, afirmava que aquesta situació no fa més que afegir problemes als ja existents i que no solament dificulta la integració d'aquests nens, sinó que pot arribar a esdevenir un autèntic focus de conflictivitat social. I enumera alguns dels efectes que se'n deriven:

¹³ A. Cañellas a S. Aznar-M.S. Buesa-M.R. Terradellas, 1998, *Primer Simposi: Llengua, Educació, i Immigració*, Universitat de Girona, Girona

La concentració produeix efectes negatius sobre la qualitat de l'ensenyament per les dificultats lingüístiques d'aquests nens i perquè és contrària als objectius d'integració dels nens estrangers en la població autòctona; problemes específics, en el marc de les escoles, amb alguns col·lectius, per diferències culturals, com és el cas dels nens musulmans i molt especialment les nenes (no assistència a certes activitats, absentisme elevat, etc.); índex de fracàs escolar relativament més elevat que el dels nens autòctons; existència, en alguns casos, de problemes de convivència entre famílies catalanes i estrangeres.

Conclou el seu Informe dient que la desconcentració sotmesa a certs límits és una mesura necessària per a la integració dels nens d'origen immigrant al nostre sistema educatiu i a la nostra societat. Entre la concentració massiva i la dispersió il·limitada, argumenta, hi ha d'haver un terme mitjà: la desconcentració limitada. És preferible, diu, l'allunyament de l'àmbit natural que no que l'alumne hagi de ser instruït en una escola on, per culpa de la concentració massiva, la integració esdevingui gairebé impossible.

En l'Informe de 2000, el darrer que ha presentat, com, de fet, ha anat fent en els Informes de cada any, torna a insistir-hi¹⁴:

Hi insistim per diverses raons, la principal de les quals és la necessitat de garantir el dret a l'educació en igualtat d'oportunitats, però també n'hi ha d'altres: el dret a la qualitat de l'ensenyament, el dret a la no-discriminació, el dret al respecte de la diversitat o el treball per a la integració social dels immigrants.

Cal una tasca proactiva per evitar la guetització de determinades escoles. Sabem que s'alcen veus manifestant que l'escola és només el reflex del que passa a l'entorn. És veritat, però això no obsta perquè, sense esperar l'assoliment del progressiu i desitjat equilibri socioeconòmic i territorial de la població de Catalunya, no s'intervingui ara ja, i de forma efectiva, per evitar la concentració d'alumnes immigrants a les escoles, preservant-ne altres del mateix barri.

El cas de Vic

Per la seva rellevància pública i el seu impacte social val la pena de referir-se específicament al cas de Vic. Des de finals dels anys 80 s'havia anat produint a

¹⁴ Informe del Síndic de Greuges de Catalunya 2000, Parlament de Catalunya (març 2001)

la ciutat un significatiu increment de famílies immigrades, els fills de les quals tendien a escolaritzar-se en dos centres públics del centre, que anaven perdent progressivament alumnat autòcton. Sota el lideratge de l'Ajuntament i amb la participació de totes les escoles públiques i concertades del municipi, l'any 1997 es va arribar a l'acord de fer efectives dues estratègies simultànies: tancar les dues escoles públiques del centre i fusionar-les amb les dues restants, ubicades en d'altres zones de la ciutat (en un període de quatre anys), i distribuir els alumnes d'origen immigrant entre totes les escoles sostingudes amb fons públics de Vic (els de nova inscripció). Per dur-les a la pràctica ha calgut l'acord unànim de la comunitat educativa, la creació d'un servei de mediació cultural escola-família, recursos econòmics per facilitar el transport escolar i els ajuts individuals quan han calgut (menjador, llibres, colònies escolars, etc.) i la creació d'una Comissió de seguiment representativa de les diferents parts. Com explica una mestra implicada¹⁵:

El model del repartiment, de la fusió, havia estat molt debatut. De model perfecte no n'hi ha cap, ara bé, a Vic, no vam trobar cap altra proposta que ens semblés millor. Crec que tots hi sortirem guanyant, que uns i altres aprendrem a conviure, perdrem la por al desconegut i trencarem barreres. A més, fent possible aquest contacte i aquesta convivència ja des de petits, segurament que estem contribuint a desfer prejudicis.

Totes les parts que hi han intervingut destaquen que la solució bona no és la de corregir una situació ja donada, sinó que el millor hauria estat prevenir-la, actuant en el moment adequat, fet que hauria evitat una intervenció tan traumàtica com ha estat el tancament de dues escoles. L'altra gran evidència és que estem davant d'un projecte de ciutat, és la ciutat que diu "volem un cert equilibri ciutadà, volem evitar perills de dualització, i que això no repercuteixi també en els parcs públics o en els barris", és la ciutat, amb l'Ajuntament al davant, que s'ho pren com una qüestió de responsabilitat cívica i política. La fusió de les escoles per si sola no garanteix absolutament res: cal fusionar la

¹⁵ C. Roquer, 1998, a S. Aznar-M.S. Buesa-M.R. Terradellas, *Primer Simposi: Llengua, Educació i Immigració*, Universitat de Girona, Girona

gent al carrer i arreu, en tots els àmbits. En paraules de J. Codina, alcalde de Vic¹⁶:

Ho vam fer en aquell moment perquè, des del meu punt de vista, s'estaven enregistrant manifestacions de xenofòbia a la ciutat. Estaves a reunions, a sopars, i començaves a trobar-te amb moltes coses preocupants. Davant d'això vam pensar que calia fer alguna cosa. I, a més a més, teníem un problema greu, que se'ns estaven concentrant els immigrants en dues escoles i la gent d'aquí no es matriculava en aquelles escoles. El realment important en l'anomenat model Vic és que d'alguna forma hem aconseguit un pacte de ciutat. Tots els partits hi vam estar d'acord, i això és molt important.

Tal i com assenyala la gent de Vic, el seu model no és pas exempt de problemes. També els remarca el Pla Comarcal d'Integració del Pla de l'Estany, quan afirma que, a vegades, en parlar de la integració dels immigrants, el que s'està buscant és la seva assimilació, o que, sense pretendre-ho, el PEE genera alguns efectes no desitjables: el perill d'etiquetatge de l'alumnat d'origen immigrant, la seva mobilitat, els greuges comparatius, la dificultat de participació dels pares...

És clar que els perills hi són, que aquestes mesures preventives o correctores provoquen alguns fets negatius, però una intervenció 100% positiva i immaculada no existeix: quan es construeix una carretera hi ha gent perjudicada, quan decideixes tenir fills renunciies a un piló de coses bones. El que cal, en aquests casos, és prevenir aquests efectes en la mesura del possible, atendre degudament els casos individuals i treballar des del consens i tenint clars els objectius a assolir. La integració és un procés lent, que afecta profundament les persones i implica les dues parts; no és el sotmetiment de les minories a la majoria, sinó el fruit del reconeixement mutu, de l'adaptació de tots plegats als condicionaments de l'entorn i la voluntat de treballar plegats en un projecte de convivència comú.

¹⁶ A F. Candel-J.M. Cuenca, 2001, *Els altres catalans del segle XXI*, Planeta, Barcelona

Acabarem aquest apartat amb algunes de les conclusions d'un estudi del Consell Escolar de Catalunya, que aplega representants de tota la comunitat educativa, a propòsit de l'atenció a l'alumnat d'origen immigrant¹⁷:

A partir de la conveniència d'impulsar la integració cultural, s'insisteix en una desconcentració, sotmesa a certs límits, com a mesura necessària per a la integració dels nens i les nenes immigrants en el nostre sistema educatiu. La desconcentració realitzada per zones, localitats o barris és possible si es realitza amb sensibilitat pedagògica, flexibilitat i una acurada acollida dels nois i les noies.

S'han arribat a concretar el conjunt de passos a seguir per avançar en la desconcentració:

El diàleg social: impulsar la reflexió i l'intercanvi entre tots els implicats, per tal d'informar, sensibilitzar i conscienciar sobre la problemàtica que afecta tota la comunitat.

El diagnòstic: cal realitzar un diagnòstic per orientar les mesures a prendre i determinar les accions i els recursos.

El projecte global: les accions aïllades són poc eficaces i acostumen a ser discontinües. Cal elaborar un projecte global, que parteixi del consens i del compromís màxims i que disposi dels efectius per assumir la tasca de coordinació.

La coordinació de totes les instàncies: Departament d'Ensenyament i els seus diferents programes, l'Administració Local i totes les àrees corresponents, les institucions i els agents socials del territori.

El compromís polític: han d'existir polítiques concretes i operatives d'acolliment, orientació, habitatge, indústries, serveis socials, oci, etc.

Les ciutats educadores

“La ciutat serà educadora quan reconeixerà, exercirà i desenvoluparà, a més de les funcions tradicionals, també una funció educadora, en el sentit que assumeix una intencionalitat i una responsabilitat amb l'objectiu de la formació, la promoció i el desenvolupament de tots els seus ciutadans, començant pels nens i els joves”. Això és el que es diu en la Carta de les Ciutats Educadores¹⁸. L'Ajuntament de Banyoles ha assumit públicament la responsabilitat de treballar pels principis de la Carta de les Ciutats Educadores, a la qual s'ha

¹⁷ Consell Escolar de Catalunya, 1999, *Atenció a l'alumnat immigrant*

¹⁸ Primer Congrés Internacional de Ciutats Educadores. Documents finals, 1991, Ajuntament de Barcelona

adherit l'any 2000 i invoca com a principis bàsics de la seva actuació els següents:

La concepció de l'educació com un procés de construcció del projecte personal de vida de la persona i com un procés de construcció d'un projecte col·lectiu de ciutat, per tant, com un mecanisme integrador de la pluralitat i una eina per treballar contra la fractura social. I la concepció de la ciutat com el marc socialitzador natural per excel·lència.

La mateixa Declaració de Barcelona especifica alguns principis especialment adients per al tema que ens ocupa:

Tots els infants i joves d'una ciutat han de poder gaudir, en condicions de llibertat i d'igualtat, dels mitjans i oportunitats de formació que la mateixa ciutat ofereix. Caldrà, doncs, tenir en compte totes les categories d'infants, amb les seves necessitats particulars. Es promourà una educació en la diversitat, i per a la comprensió, la cooperació i la pau internacional. Una educació per a evitar l'exclusió basada en la raça, el sexe, la cultura i altres formes de discriminació.

La ciutat enfocarà les oportunitats de formació amb visió global. L'exercici de les competències en matèria educativa s'ha d'efectuar dins del context més ampli de la qualitat de vida dels infants, la justícia social i la promoció dels joves.

Les ciutats han de ser conscients dels mecanismes d'exclusió i de marginació que les afecten, de les modalitats que revesteixen, i han de desplegar les intervencions compensatòries adequades. Atendran especialment els infants i joves nouvinguts, immigrants o refugiats, els quals, lliurement, han de poder sentir la ciutat com a seva.

La ciutat afavorirà la llibertat i la diversitat cultural i atindrà els interessos particulars dels infants i els joves.

Un projecte de ciutat

La idea de la ciutat educadora em sembla el marc idoni i el fonament essencial per justificar el PEE, perquè ha de tenir la consideració d'un projecte de ciutat, que impliqui tots els seus ciutadans i totes les seves instàncies, sota el lideratge efectiu del seu Ajuntament. Així ho han entès els redactors del Projecte Educatiu de Ciutat de Barcelona¹⁹, que veuen l'educació com un dels

¹⁹ C. Gómez-Granell i I. Vila, 2001, *La ciudad como proyecto educativo*, Octaedro, Barcelona

punts principals que han de permetre el trànsit de les persones immigrades cap a la integració social i la igualtat de drets. Per això propugnen una xarxa escolar que reculli l'heterogeneïtat social existent i que, al mateix temps, impedeixi concentracions o desequilibris respecte del grau d'heterogeneïtat existent en les seves zones d'influència:

Aprendre a conviure i, consegüentment, a conciliar interessos individuals i col·lectius des del diàleg i la participació serà fonamental en una societat en la que l'heterogeneïtat hi serà cada cop més present.

L'esforç educatiu no es pot fer únicament des de l'escola; l'escola no té ni pot tenir en solitari la responsabilitat de l'educació. Apostar seriosament per l'educació vol dir articular un sistema ampli de participació que permeti la vinculació dels diferents agents educatius que actuen en la comunitat o el territori en un Projecte Educatiu de Ciutat.

El PEE seria, en aquest marc, un element més d'aquest projecte compartit. Un objectiu fonamental de la ciutat educadora ha de ser el de millorar les relacions entre les persones i els col·lectius i això es pot aconseguir proporcionant igualtat d'educació i promovent, a través d'ella, els valors democràtics de convivència. La ciutat educadora, per altra banda, ha d'assegurar que tots els seus recursos siguin prou enriquidors i reflecteixin al màxim la barreja cultural de la població de la ciutat. La ciutat educadora ha d'escoltar tots els seus ciutadans i ha de promoure la participació de tots ells en els afers col·lectius.

L'educació intercultural

El PEE quedaria incomplet si no comportés el compromís per part de cada escola de treballar per fer una educació intercultural. Que no consisteix ni en pretendre l'assimilació pura dels alumnes pertanyents a minories culturals en nom d'una pretesa igualtat d'oportunitats; ni en la presentació de les altres cultures al marge dels subjectes reals que en són portadors; ni en l'organització de jornades o festes, deslligades de la vida ordinària dels centres; ni, evidentment, en crear aules especials per als alumnes de cultures minoritàries amb el pretext d'atendre millor la diversitat.

Fer una educació intercultural vol dir preparar tots els alumnes, tant els autòctons com els d'origen estranger, per viure en ciutats i societats que ja són multiculturals en diversos aspectes; significa respectar totes les cultures, no pas acríticament, sinó amb ànim de comprendre-les i d'ajudar les persones a fer opcions conscients; posar en qüestió i reformular la selecció cultural dels currículums escolars, que ha de ser útil i significativa per a tots els alumnes; promoure condicions d'intercanvi i comunicació en els centres, més que no pas remarcar les diferències; i lluitar activament contra qualsevol mena de discriminació racista i xenòfoba a tots els nivells: estructural, cognitiu, ideològic i, lògicament, de comportament i actitud.

El mateix Departament d'Ensenyament²⁰, en sintonia amb les idees expressades anteriorment, proposa quatre grans objectius de l'educació intercultural:

Millorar l'autoconcepte personal, cultural i acadèmic dels alumnes: acollir-los i acceptar-los com a persones; tenir cura de la seva seguretat socio-afectiva; estimular la seva participació, introduir a l'aula elements de la seva cultura familiar.

Potenciar la igualtat d'oportunitats acadèmiques de tots els alumnes: buscar el màxim rendiment escolar; tenir en compte les seves experiències i coneixements previs; manifestar expectatives positives envers les seves possibilitats.

Conrear actituds interculturals positives: actituds d'obertura i empatia; superar prejudicis respecte a persones i grups culturals diferents; potenciar el sentit crític respecte a totes les cultures, començant per la pròpia.

Potenciar la convivència i la cooperació entre els alumnes dins i fora de l'escola: facilitar la integració socio-afectiva; resoldre positivament els conflictes; treballar les habilitats de comunicació i treball cooperatiu.

Dins d'aquest programa d'educació intercultural, queda clar que el treball dels continguts d'actituds, valors i normes és fonamental. Voldríem fer esment, però,

²⁰ DD.AA., 1996, *Educació Intercultural*, Departament d'Ensenyament, Barcelona

de tres àmbits concrets en el que pot ser especialment rellevant la feina a fer des de les escoles.

Pel que fa a la cultura escolar, al currículum, pensem que la presència a les nostres aules d'alumnes fills de famílies immigrades és l'ocasió històrica per plantejar-nos la representativitat cultural, la rellevància i la utilitat social del currículum comú. La cultura acadèmica sovint es presenta excessivament deslligada de l'experiència i de les necessitats dels alumnes i de la seva funcionalitat cognitiva i acadèmica. L'objectiu d'un currículum intercultural seria el de comprendre la realitat des de diverses òptiques socials i culturals, ajudar els alumnes a entendre el món i a reflexionar sobre la seva pròpia cultura i la dels altres.

Un dels objectius fonamentals de l'educació intercultural ha de ser la lluita per a l'èxit escolar de tots els alumnes. Aquest és un objectiu especialment important per als alumnes d'origen africà, ja que els estudis mostren que, entre ells, els índexs de fracàs escolar són molt elevats. Les estratègies són prou conegudes: reforçar l'autoestima dels alumnes; incrementar la relació i la implicació de les famílies; mesures compensatòries dins i fora de les escoles; millorar les expectatives respecte de tots els alumnes...

I les relacions entre famílies i escoles. En general, els mestres se solen queixar de l'escàs contacte que mantenen les famílies immigrades amb el centre. Aquesta impressió, certa en la major part dels casos, cal que sigui matisada en el sentit que tampoc les famílies autòctones participen massa de la vida dels centres i de les seves associacions. La major part de recerques posen de manifest un gran desconeixement per part dels pares del funcionament i dels requeriments dels centres educatius i un cert recel de part de molts mestres envers la possibilitat de que les famílies intervinguin en aspectes rellevants de l'educació escolar. La modificació d'aquesta realitat pertoca a ambdues parts.

Moltes de les famílies immigrades desitgen una bona integració escolar dels seus fills: les pautes de socialització familiar no solen ser tan diferents de les de les famílies catalanes i, en molts casos, l'èxit escolar és vist com l'única

possibilitat de millorar les seves condicions de vida i ascendir en l'escala social. En aquest terreny sembla imprescindible, en aquests moments, tant el comptar amb un recurs especialitzat, la mediació cultural, com una tasca paral·lela de formació dels adults immigrants.

RECAPITULACIÓ

El municipi de Banyoles, per les seves dimensions i estructura és una comunitat urbana ben integrada. Dels seus més de 15.500 habitants, un 9% són estrangers, majoritàriament gambians i marroquins, molts d'ells residents al barri de la Farga.

El Pla d'Escolarització Extensiva de Banyoles s'inicia l'any 1998 (amb efectes sobre el curs escolar 1998-99), tot i que hi havia hagut experiències prèvies semblants ja des de l'any 1995.

Els objectius del PEE són essencialment tres: Aconseguir la integració educativa i social de l'alumnat fill de famílies africanes; evitar la formació d'escoles-gueto; i afavorir la convivència entre tots els ciutadans residents a Banyoles.

El PEE consta de quatre elements fonamentals: el consens social i polític; la planificació de l'accés de nou alumnat als centres d'educació infantil i primària; el transport escolar per als alumnes desplaçats; i la mediació cultural.

Des del primer moment participen del PEE: el Departament d'Ensenyament (delegació territorial, inspecció, EAP), les direccions de les escoles públiques i concertades de Banyoles, l'Ajuntament de Banyoles, el Consell Comarcal del Pla de l'Estany, les AMPAs, les associacions d'immigrats i les associacions i ONGs de Banyoles, que treballen en l'àmbit de la immigració.

La planificació de l'accés de nou alumnat comporta diverses tasques: treballar el cens de població, comprovar aquestes dades, establir quins alumnes presenten NEE, simular com quedaria la matrícula dels alumnes de P-3, preveure les correccions a fer, elaborar els informes de valoració psicopedagògica, informar i orientar les famílies immigrades i ajudar-les a fer la preinscripció.

El Consell Comarcal ha assumit des de l'any 1998 el transport escolar dels alumnes desplaçats. La planificació s'ha fet conjuntament amb l'EAP i els directors dels centres d'educació primària. Els criteris d'ús d'aquest transport han estat principalment l'edat dels alumnes (fins a tercer de primària) i la distància del domicili al centre assignat.

La mediació cultural és l'element menys desenvolupat del PEE. En un primer moment es va fer amb mediadors naturals, no professionalitzats, tot i que darrerament s'ha comptat amb recursos específics. A més de la informació i orientació de les famílies immigrades, la mediació cultural es veu com un recurs molt necessari per facilitar i millorar la comunicació entre aquestes famílies i les escoles.

En el PEE s'hi ha implicat des del primer any: les quatre escoles públiques de Banyoles, l'únic centre concertat que hi ha al municipi i les dues escoles del municipi de Porqueres.

S'ha optat per una implantació progressiva del PEE, de manera que sempre s'ha referit només als alumnes que havien d'iniciar el parvulari (P-3). El curs 1998-99 es van escolaritzar a P-3, 40 alumnes d'origen africà; el 1999-00, 38 alumnes; i el 2000-01, 43 alumnes.

El centre escolar que ha rebut més demanda, per zona d'influència, d'alumnat d'origen estranger és el Verge del Remei, en ser el més proper al barri de la Farga, seguit del Baldiri Reixac, Can Puig i la Draga. Amb el PEE, però, les quatre escoles públiques de Banyoles han escolaritzat de manera equilibrada i compartida aquest alumnat.

La pràctica del transport escolar ha generat una nova necessitat: la d'atendre els alumnes transportats als centres, quan hi arriben amb força antelació a l'inici de les classes o quan hi han de restar, un cop acabades les classes, en espera de l'arribada de l'autobús. Aquest tema ha afectat a tres escoles, que ho han resolt de maneres diferents, però es veu necessari regular aquesta qüestió.

El marc jurídic que empara el PEE el constitueixen els documents següents: la Constitució de 1978; la LO 8/1985, que regula el dret a l'educació; la LO 1/1990, d'ordenació general del sistema educatiu; la LO 9/1995, de participació, avaluació i govern dels centres docents; la LO 8/2000, que reforma la llei sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social; el Decret 72/1997, que regula l'atenció educativa de l'alumnat amb NEE; el Decret 56/2001, que estableix el règim d'admissió d'alumnes als centres docents amb fons públics; i la Resolució de 27 de febrer de 2001, sobre normes de preinscripció i matriculació dels alumnes dels centres docents sostinguts amb fons públics.

L'ensenyament és un servei públic. L'objectiu fonamental de l'educació escolar és el de formar ciutadans lliures i autònoms, capaços d'incorporar-se i de participar activament en la societat.

No intervenir enfront dels problemes socials és ja una forma de fer-ho. Prevenir i evitar els processos de guetització escolar i fer actuacions concretes per afavorir la integració i la convivència de tots els ciutadans, forma part de les polítiques habituals, correctores de les desigualtats socials, de les societats del benestar.

L'actuació en aquest camp passa, segons el marc normatiu vigent, pel concepte de necessitats educatives especials derivades de situacions socials o culturals desfavorides.

El dret de les famílies a escollir centre educatiu és un interès legítim, supeditat però al dret a una educació de qualitat per a tots i als principis d'equitat, igualtat, integració i cohesió social.

Tant el Síndic de Greuges de Catalunya, com el Consell Escolar de Catalunya, proposen una política de desconcentració limitada dels alumnes d'origen immigrat.

El projecte de Ciutat Educadora, al qual s'ha adherit l'Ajuntament de Banyoles, és un bon marc per al PEE, que passaria, d'aquesta manera, a formar part d'un Projecte Educatiu més ampli.

El PEE, més enllà de regular l'accés dels infants de famílies africanes a les escoles, ha de treballar també per fer una educació intercultural, és a dir, per preparar tots els alumnes de Banyoles per viure en una societat complexa i multicultural.

EL PLA D'ESCOLARITZACIÓ EXTENSIVA D'ARA ENDAVANT

Un projecte de ciutat

El PEE ha de ser considerat una estratègia específica dins d'un Projecte de Ciutat de més abast. Necessita per a ser més eficaç i per ser comprès en la seva globalitat d'un marc més ampli d'actuació.

Primer, perquè els objectius que es va plantejar des dels seus orígens, i que segueixen essent plenament vàlids, tenen una dimensió social i ciutadana innegable, que és gairebé impossible assolir només des de l'escola. Efectivament, aconseguir la integració escolar i social dels fills de famílies immigrades, evitar els processos de guetització i afavorir la convivència entre tots els ciutadans de Banyoles, són objectius prou ambiciosos com per fer una aposta política decidida.

Les institucions públiques, amb l'Ajuntament al davant, tot i l'escassetat de les seves competències en matèria d'ensenyament, han de liderar aquest projecte i han d'implicar-hi tota la ciutadania i les seves institucions i associacions representatives.

Segon, perquè el consens social i polític ha estat a la base del Pla i és la condició imprescindible i necessària per mantenir-lo, davant dels recels, dels greuges i dels perjudis individuals que se'n poden derivar quan es posen per davant determinats interessos i drets col·lectius compartits i prioritzats democràticament.

I, en tercer lloc, perquè encaixa perfectament amb la idea de Ciutat Educadora, a la que s'ha adherit l'Ajuntament de Banyoles i que significa posar tots els recursos i potencialitats de la ciutat al servei d'una vida més humana i lliure.

Altres mesures

En aquest sentit, el PEE ha d'anar acompanyat d'altres mesures que, compartint els mateixos objectius, afecten altres àmbits i institucions. És

important, per exemple, potenciar la formació dels adults: dels immigrants pel que fa al coneixement del català i del castellà i de les regles i costums que regulen la vida social; de tots pel que fa als canvis que experimenten les societats actuals. És important també estimular l'associacionisme i la participació de tots els ciutadans en els afers col·lectius i visualitzar, en la mesura del possible, la complexitat i la diversitat cultural de l'entramat ciutadà actual de Banyoles, a través dels actes culturals i festius i d'altres realitzacions, essent molt curosos en no ferir els sentiments profunds de persones i col·lectius. És imprescindible intervenir en el camp del lleure, perquè les relacions més dinàmiques i lliures es donen més en aquest espai i temps que en les institucions més formalitzades. Cal implicar en el Pla totes les institucions que treballen en el camp de l'ensenyament i la cultura, començant pels instituts d'educació secundària, però comptant també amb museus i biblioteques, ràdios i televisions locals, entitats de lleure, esportives, etc. I cal un esforç polític i econòmic per intervenir en el camp de l'urbanisme i l'habitatge per la dimensió estratègica que se'n deriva.

Un òrgan de seguiment

El PEE ha de comptar amb un òrgan permanent de seguiment, amb participació de totes les parts implicades i interessades. En aquests moments és imprescindible comptar amb la informació, les reflexions, el debat i les propostes de: l'Ajuntament de Banyoles (Educació i Cultura, Esports, Serveis Socials, etc.), el Consell Escolar Municipal i els diversos grups polítics presents al consistori; el Departament d'Ensenyament (inspecció, EAP, Programa d'Educació Compensatòria, Centre de Recursos Pedagògics, els mestres i professors de tots els centres escolars implicats; el Consell Comarcal; les associacions de mares i pares d'alumnes; les associacions de veïns i d'immigrants; les associacions i ONGs que treballen en el camp de la immigració i la cultura; l'Escola d'adults.

Aquest òrgan no hauria de ser excloent i seria fonamentalment un lloc de consulta, informació i debat entorn del PEE. Seria important que, al final de cada curs, aquest òrgan aprovés una Memòria del desenvolupament del Pla,

que contingués també les propostes de millora que se'n derivessin per al curs següent.

Aquest òrgan de participació hauria de comptar amb un equip tècnic, format bàsicament per l'Ajuntament, els directors de les escoles i dels serveis i programes del Departament d'Ensenyament, que assumiria la gestió del Pla i la seva dinamització.

Cal pensar com coordinar el PEE amb els programes i recursos que es deriven de l'aplicació del Pla Comarcal d'Integració dels Immigrats, promogut pel Departament de Benestar Social i amb la participació del Consell Comarcal i de l'Ajuntament de Banyoles.

Les escoles del Pla d'Escolarització Extensiva

Banyoles és una ciutat mitjana, urbanísticament força integrada, amb un nucli històric central i on les distàncies, en general, no resulten excessives. És per això que, malgrat l'existència de barris i veïnats diferenciats, cal pensar les accions i el futur com un tot.

El compromís de la ciutat pel que fa a l'escolarització dels infants, per exemple, és el de facilitar un lloc escolar i una educació eficaç i de qualitat a tota la ciutadania dins dels límits del municipi. La proximitat, el nivell de renda, els germans, les preferències dels pares, etc., són interessos legítims i que cal tenir en compte, però no són drets ni absoluts ni determinants, perquè els pressupostos són limitats, igual que la capacitat de cada escola. Les mesures del PEE s'insereixen en aquest marc.

La participació, des del primer moment, de les escoles del municipi de Porqueres en el PEE ha de ser rebuda com el que és: una decisió lliure de les escoles i de l'Ajuntament de Porqueres i una mostra de profunda solidaritat. És per això que, d'una banda, caldria donar entrada, tant als mestres i pares de les escoles com als representants del seu Ajuntament, en els òrgans de participació relacionats amb el PEE. Igualment, caldria estudiar la conveniència

de formalitzar per escrit un conveni de col·laboració, que establís les condicions i les característiques d'aquesta.

Una tasca preventiva

El PEE ha estat una eina que s'ha demostrat perfectament vàlida per treballar pels objectius que s'havia proposat. Una prova n'és que els objectius es mantenen intactes des dels seus inicis i que el nivell de consens entorn d'aquests objectius és unànime i compartit. En tot cas les discrepàncies o les diferències només afecten les mesures concretes que s'han pres per tal d'assolir-los.

El PEE ha fet una tasca preventiva encomiable pel que fa a la lluita contra els processos de guetització escolar i és clar que el contacte diari de nens i nenes procedents de diferents classes socials i àmbits culturals ha afavorit la integració i la convivència. Volem creure que les repercussions a nivell ciutadà també han estat positives, però no disposem de dades prou objectivables com per afirmar-ho amb contundència. D'alguna manera s'hauria de dir que el PEE ha evitat conflictes perfectament previsibles, que s'han donat en altres poblacions de Catalunya, i que ha fet innecessàries les mesures, més dràstiques i complexes, que s'han hagut de prendre en d'altres indrets de la geografia catalana simplement per assolir els mateixos objectius plantejats pel PEE. És important, en aquests moments en que el PEE ja és una realitat raonablement normalitzada, no perdre aquesta perspectiva.

El PEE es va iniciar el curs 1998-99 i va optar per una implantació progressiva a través de l'escolarització extensiva dels alumnes que accedien al primer curs de parvulari dels centres d'educació infantil i primària. La implantació no serà completa fins al curs 2006-07, en què els alumnes que el 1998 es van escolaritzar a P-3 hauran arribat a sisè de primària. Fins a aquesta data, com a mínim, cal mantenir la vigència del Pla, de forma inqüestionable, fet que no vol dir, naturalment, que no se'n puguin revisar alguns dels seus elements.

Les tasques de planificació

Pel que fa a la planificació de l'accés de nous alumnes de tres anys als centres d'educació infantil i primària, el treball sobre el cens, la comprovació de la veracitat de les dades pel que fa al domicili i als fills en edat escolar i la simulació de com quedaria la matrícula als diferents centres atenent exclusivament a la seva àrea d'influència, és una tasca a fer des del Servei d'Educació de l'Ajuntament i és una eina de planificació que hauria de convertir-se en habitual.

La previsió dels alumnes d'origen africà que seria bo que es matricuessin en centres diferents del més proper seria una feina més pròpia dels Serveis i Programes del Departament d'Ensenyament a la comarca, que, per altra banda, són les instàncies encarregades de fer els informes tècnics sobre l'existència de necessitats educatives especials en aquests alumnes, que els han de permetre ocupar una de les places de reserva, si escau.

La feina d'informació dels processos de preinscripció i matrícula a les famílies africanes, d'orientació i d'ajut l'haurien d'assumir, en principi, els mediadors culturals. De tota manera, aquestes instàncies, Servei d'Educació de l'Ajuntament, Serveis i Programes educatius del Pla de l'Estany, mediador cultural i Serveis Socials d'Atenció primària, en la pràctica, haurien de treballar plegats, amb un alt grau de col·laboració i d'acord amb els directors dels centres de primària.

L'escola privada concertada

En aquesta tasca de planificació, cal tenir presents dues realitats específiques. La primera és la participació de Casa Nostra, l'únic centre privat concertat de la ciutat. Com ja ha quedat clar en la legislació analitzada, a efectes d'admissió i escolarització dels alumnes, no hi ha d'haver diferències entre els centres sostinguts amb fons públics. Ara, tots sabem que, a la pràctica, sí que hi ha algunes diferències.

Potser la més important és que els centres concertats solen fer sis hores de classe, mentre que els centres públics només en fan cinc. Tot i que, en teoria,

aquesta sisena hora té caràcter voluntari i ha d'estar ben diferenciada del treball amb el currículum comú que es fa en les altres cinc hores, de fet se sol treballar amb un horari totalment integrat, amb tots els alumnes, sense diferenciar aquesta sisena hora. El problema és que no forma part del concert educatiu i, per tant, les famílies l'han de pagar. Què fer en el cas de les famílies immigrades, que hi escolaritzen els seus fills degut al PEE?

Evidentment que aquestes famílies han d'haver estat informades amb anterioritat, tant per la direcció de l'escola, com pel mediador cultural, de les característiques d'aquest centre, però està clar que la bona integració ha de passar per no diferenciar-los dels altres alumnes de l'escola i, per tant, sembla clar que han de restar totes sis hores al centre. Hi pot haver diverses fórmules per resoldre el tema del pagament: una és que aquestes famílies s'avinguin a pagar aquesta hora totalment o en part; una altra és que el centre estableixi un sistema de quotes especial o de beques per a famílies amb dificultats; una altra possibilitat podria ser que s'abonés aquesta quota des d'alguna instància externa; i també es podria establir l'exempció d'aquest pagament, comptant amb la subvenció que el Departament d'Ensenyament abona per a aquests casos. En tot cas, és important d'aclarir el tema i de no culpabilitzar o pressionar els alumnes i les famílies.

Moltes escoles, no només Casa Nostra, estableixen altres quotes: per formar part d'una associació de pares i mares, per comprar material escolar col·lectiu, etc. Això a vegades genera problemes. Cal dir que mai cap d'aquestes quotes es pot establir amb caràcter obligatori, però immediatament a continuació cal dir que, en la major part dels casos s'apliquen a assumptes plenament justificats i raonables, de manera que caldria estudiar fórmules perquè ningú, per motius econòmics, en quedés exclòs.

Igualment, algunes vegades s'ha plantejat el tema de l'ensenyament de la religió, pensant només en Casa Nostra. En aquest tema no hi ha d'haver diferències entre les escoles sostingudes amb fons públics. En totes elles, l'ensenyament de la religió és una possibilitat que les escoles ofereixen i que, en cap cas, pot obligar els alumnes. És més, els pares o tutors que decideixin

que els seus fills segueixin l'àrea de religió, poden optar legalment per la catòlica, la islàmica, la jueva o la cristiana, i els alumnes que no facin aquesta opció han de ser atesos pels mestres del centre, treballant determinats continguts de l'àrea de Coneixement del Medi Social i Cultural, que, en la pràctica, és una cultura religiosa no confessional, d'ampli espectre.

Les escoles del municipi de Porqueres

L'altre cas particular és l'escola l'Entorn de Porqueres. Aquest centre s'ha sumat, des dels inicis, desinteressadament i solidàriament, al PEE, entre altres motius perquè fins fa molt poc no escolaritzava cap alumne d'origen immigrant, perquè en el municipi de Porqueres no n'hi vivia cap, tot i la proximitat geogràfica amb l'àrea urbana de Banyoles. La participació de l'Entorn ha estat essencial en la política d'escolarització extensiva, perquè ha permès un marge més ampli de maniobra. Ara, aquesta situació pot canviar, en la mesura que l'Entorn comenci a tenir dificultats per atendre tots els alumnes empadronats a la seva àrea d'influència. Caldrà veure com es recondueix la situació, però sembla important poder seguir comptant amb la participació de les escoles de Porqueres –també del Frigolet- en el PEE.

El transport escolar

La qüestió del transport escolar és la que, ara per ara, ha generat més problemes i la que ha suscitat més polèmica entre la població. No només per ser una política de discriminació positiva, que beneficia gairebé en exclusiva alumnes d'origen africà, sinó també per les dificultats inherents al mateix transport i per la imatge diferenciadora que transmet un autobús circulant per la ciutat només amb alumnes d'origen africà.

S'ha de dir que el transport escolar va ser un element primordial per poder posar en marxa el PEE, que fins ara s'ha vist com una eina útil i gairebé imprescindible, i que totes les institucions implicades s'han esforçat a què es pogués realitzar en les millors condicions. Ara, s'ha de poder dir que es tracta d'una mesura extraordinària, que pot ser revisada en funció de la seva evolució, de la consolidació del PEE i de l'anàlisi que en puguin fer tant la comunitat educativa com les institucions implicades.

Dèiem en un altre apartat que Banyoles és un àmbit territorial prou petit i compensat com per poder parlar de la ciutat com un tot. En aquest sentit, el compromís dels poders públics és a escolaritzar tots els alumnes en edat escolar dins del municipi, atenent tant la proximitat al centre escolar com d'altres circumstàncies. També s'hauria de tenir clar que no forçosament tots els alumnes desplaçats del centre escollit en primera opció, o del més pròxim, han de ser transportats, perquè les distàncies en alguns casos no són excessives. En resum, que cal fer un plantejament realista, sense paternalismes, buscant el benestar dels alumnes i l'acompliment dels objectius del Pla.

Vistos el nombre d'alumnes desplaçats aquests darrers tres cursos, les àrees de procedència i les escoles de destí, gairebé podríem dir que l'únic lloc d'origen dels alumnes desplaçats hauria de ser el barri de la Farga i el de destí d'aquests alumnes les escoles de Can Puig, Casa Nostra i l'Entorn de Porqueres, perquè l'àrea nord i centre i el barri de Canaleta podria fer una desconcentració sense necessitat de transport escolars, fent ús de les tres escoles de la zona: la Draga, Baldiri Reixac i Can Puig, sense que els desplaçaments des dels domicilis dels alumnes fossin exagerats. Cal analitzar-ho amb un cert deteniment i veure si és possible introduir-hi algunes correccions.

És cert, en tot cas, que hi ha un element especialment complex, que ve donat per l'escolarització anterior (durant aquests darrers tres cursos) de germans, que implicaria automàticament l'escolarització en el mateix centre dels germans més petits. Podria plantejar-se, en casos excepcionals, un canvi de centre del germà més gran, si això anés en benefici de tots dos i acostés el centre al domicili, sense desequilibrar la situació de partida. Hauria de donar-se en casos comptats, però seria una mesura a no descartar.

Pel que fa al transport escolar, encara, es podrien fer ja algunes correccions als criteris utilitzats aquests darrers anys. Per exemple, seria més lògic que el transport s'oferís només fins a segon o bé fins a quart de primària, i no fins a

tercer, ja que l'educació primària s'organitza per cicles i justament a segon finalitza el cicle inicial, que és l'any que els alumnes compleixen els vuit anys, i a quart s'acaba el cicle mitjà (l'any que els alumnes fan els deu anys). Com que falta un temps per arribar-hi, caldria anar preparant el terreny i deixar clar que el transport no és un dret adquirit per sempre, sinó que una mesura pal·liativa amb data de caducitat. Ningú s'ha de veure enganyat per aquests temes, però és possible que aquests criteris siguin desconeguts per part de la població o s'hagin oblidat.

En paral·lel caldria resoldre els problemes que s'han detectat dins dels vehicles que fan el transport escolar: de mal comportament d'alguns alumnes, de pèrdua de material i peces de roba; i els que es donen a les parades on els nens pugen o baixen del vehicle, a vegades sense cap adult que els acompanyi.

Cal estudiar altres iniciatives que es plantegen: des de la possibilitat que alguns pares o mares de famílies africanes puguin acompanyar a peu alumnes de diverses famílies fins a promoure un ús més gran del servei de menjador escolar. Ja en aquest moment s'ha detectat que, en alguna escola, són força els alumnes d'origen africà que es queden al menjador mentre poden comptar amb beca. En aquests casos, l'avaluació és molt positiva tant per les possibilitats més grans de relació i integració que es donen com per l'aliment que ingereixen. Les causes de realitzar el transport també al migdia ja les hem exposades, però seria bo treballar en la línia de reduir-lo tant com fos possible: no són recomanables tantes hores a la carretera, ni es facilita una vida normalitzada. Val la pena pensar mesures per fomentar el menjador escolar entre el col·lectiu africà i buscar fórmules atractives: una d'elles podria ser la contractació com a ajudant d'alguna persona del col·lectiu gambià o marroquí.

La mediació cultural

Cal plantejar amb rigor la qüestió de la mediació cultural. És una demanda explícita de tots els centres escolars i una necessitat mentre les condicions de vida i la integració ciutadana de les persones immigrades no assoleixi un certs nivells. Ho necessiten les famílies per entendre el funcionament, els

requeriments i el dia a dia de l'escolarització dels seus fills i ho necessiten els mestres per poder tenir una relació normalitzada amb les famílies immigrades i per conèixer i comprendre determinats comportaments i actituds, que poden xocar amb les pautes culturals i socials majoritàries a Catalunya.

Ara, ha de ser un funció professionalitzada, a temps complet i ben pagada, perquè sinó es fa molt difícil de comptar amb la persona més competent per fer aquesta tasca, que demana una certa formació acadèmica, un bon coneixement de la societat i l'escola catalana, una certa autoritat moral dins de la comunitat gambiana o marroquina i unes certes habilitats comunicatives. En tots els llocs on s'han endagat iniciatives per l'estil, s'ha comprovat que l'existència del recurs genera cada dia més demandes i que s'eviten multitud de problemes i la resolució dels conflictes esdevé més fàcil.

Una educació més intercultural

Finalment, cal que les escoles de Banyoles que participen en el PEE es plantegin, col·lectivament, de treballar internament per fer una educació més intercultural, de manera que aquest objectiu passi a formar part del seu projecte educatiu i de la vida diària del centre.

En aquesta línia, cal acollir i estudiar les demandes de les famílies immigrades pel que fa a les llengües d'origen, als menjars i a la religió islàmica. Però cal especialment plantejar-se, com un eix transversal, el treball de valors i actituds interculturals a través d'activitats sistemàtiques i ben planificades i d'un seguiment acurat. Cal també revisar tots els materials escolars que s'utilitzen a l'escola i dotar la biblioteca i la mediateca de visions i òptiques diferents de les occidentals. L'edifici escolar ha de ser un lloc agradable i estimulants per a tots, on tots s'hi vegin d'alguna manera reflectits.

Cal introduir perspectives més àmplies a totes les àrees del currículum: altres literatures i alfabetos a l'àrea de llengua; un món en què Àfrica hi tingui una presència viva i actualitzada a Coneixement del medi natural i social; jocs del món a Educació física; músiques i instruments variats a Música; manifestacions artístiques, materials i tècniques diversificades a Educació visual i plàstica; etc.

No es tracta pas d'estudiar les cultures d'origen, sinó d'oferir visions diferents de la família, del treball, de la festa, etc., de manera que tothom s'hi senti inclòs.

Cal plantejar-se també la millor manera per evitar el fracàs escolar de tots els alumnes i provar les estratègies més adients per aconseguir-ho, de manera que, si calen recursos personals o materials, es pugui fer una demanda raonada i recolzada en dades i evidències. Igualment cal fomentar el treball cooperatiu, de manera que els alumnes es relacionin i es comuniquin i juguin amb normalitat entre ells, estant atents a les hores d'esbarjo i buscant la manera de que tots els alumnes puguin participar de les activitats complementàries i extraescolars.

I des de les associacions de pares i mares i els claustres de professors, amb l'ajut dels mediadors culturals, si cal, mirar de potenciar la implicació de totes les famílies en l'educació dels seus fills. No només a través de les entrevistes i les reunions reglamentàries o dels òrgans de govern, sinó buscant formes i activitats motivadores o de les que se'n puguin seguir conseqüències positives i mesurables.